

VÄSTGÖTA BYGDEN

Tidskrift för hembygdsarbete, natur- och kulturminnesvård utgiven av Västergötlands Hembygdsförbund

Välkommen att läsa Västgötabygden!

Tycker du att tidningen är läsvärd,
prenumerera gärna!

Ett årsabonnemang kostar (fr. 2021) 160 kr

Vid minst 10 ex. (i samma beställningslista)
rabatteras priset till 140:-/ ex.

Listan skickas till Västergötlands Hembygdsförbund,
Box 82, 532 21 SKARA

E-post: kansli@vhbf.se

Avgiften erläggs på en inbetalning till Västergötlands
Hembygdsförbunds bankgiro 378-5383.

Redaktionskommittén

VÄSTGÖTA BYGDEN

OBS! Kopiering av sid 1-32 till andra hemsidor förbjuden.

Tidskrift för hembygdsarbete, natur- och kulturminnesvård utgiven av Västergötlands Hembygdsförbund
Nr 3 Årgång 76 2021

*Västgötabygden 75 år
1946 – 2021
Tillbakablickar under hela året*

Ansikte mot ansikte ute i det fria. När myndigheterna släpper på restriktionerna och vi kan hoppas på en tid med obegränsade träffar såväl ute som inne behöver vi inte sitta framför en skärm och titta på ett lapptäckte av rutor med mänskligt innehåll. Sådant bekymrar däremot inte Annelie och Tango. Årsstämman den 25 september blir dock digital enligt ett beslut i VBHF den 18 maj. Foto: © Monika Moberg Kilefors.

Ann-Britt har tankar i tiden – sid 4

Årets Hembygdsbok från Mariestad – sid 5

Årets Hembygdsförening finns i Gudhem – sid 6

Tankar frå bôgda – sid 13

Ingvar – speleman i över 70 år – sid 16

HKH Kronprinsessan Victoria
Västergötlands Hembygdsförbunds beskyddarinna

Bilden ovan är tagen vid Kronprinsessans vandring i
Västergötland i september 2017.

Kungliga Hovstaterna

Foto: Raphael Stecksén, Copyright: Kungahuset.se

Innehåll

Hembygdshälsningar från Lena, ordföranden	3
Tankar i tiden, Ann-Britt Boman	4
Årets Hembygdsbok, Mariestads historia	5
Årets Hembygdsförening finns i Gudhem	6
Borås, staden som alltid kommer tillbaka	7
Inge Pettersson, Borås Hembygds-krets	9
Att släktforska med hjälp av DNA	10
Äntligen slank potatisen ner	12
Tankar från bögda, Sundapenga	13
Helénstugan, kulturarv i Skövde	14
Kinnas hembygd, känd för sin textil och sina vävare	15
Ingvar, speleman i mer än 70 år	16
En vilsen knekt på Billingen	18
Lydia i Karstavik, Lagmansered	19
Ett trebent bord	20
Vad hände i Brandstorp 2020, och hur blir 2021 ..	22
Fotokväll i Brevik med Bengt	24
Gustaf Ewalds foton	25
Gudhemsglass och orkidéer	26
Trilogin om Anna-Karin och Zibuse	27
Exotiska besökare i Tråvad	28
Sensationellt bronsåldersfynd i Alingsås	30

Redaktör och ansvarig utgivare:

Monika Moberg Kilefors, Norra Bergvägen 16 B,
541 32 Skövde. Tel: 070 64 25 670.

E-post: redvastgotab@gmail.com

Tryck: Åtta.45 Infomedia, Alingsås 2021.

Sex nummer per år med utgivning i slutet av februari,
april, juni, augusti, oktober och november.

Manus senast: 10/1, 10/3, 10/5, 10/7, 10/9 och 10/10.

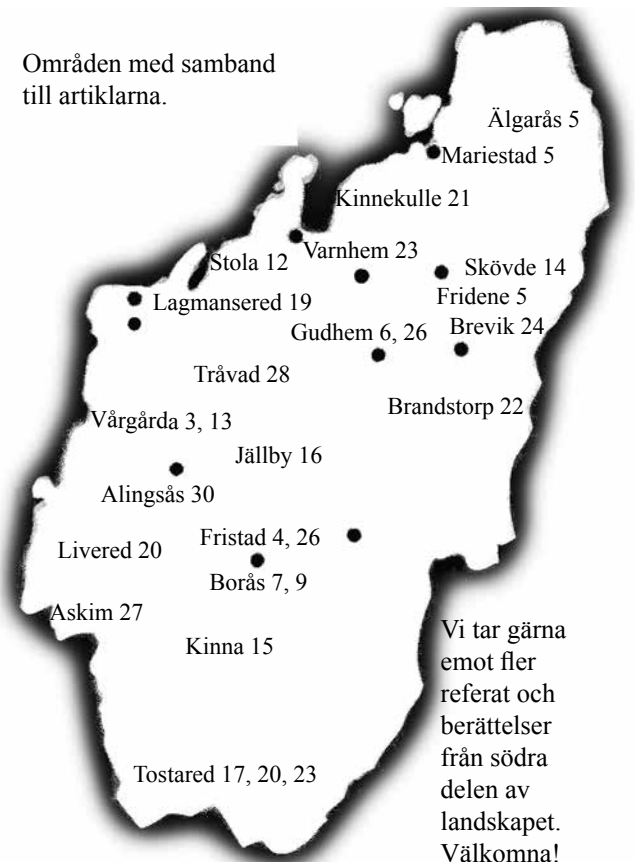
ISSN 0346-4954 www.hembygd.se/vastergotland

VÄSTGÖTA- BYGDEN

Tidskrift för hembygdsarbete,
natur- och kulturminnesvård.
Medlemstidskrift för
Västergötlands Hembygdsförbund
Årgång 76
Utkommer med 6 nummer per år
Avgift 2021 160:-

Områden med samband
till artiklarna.

Helt ideellt

Vår tidning är ganska unik. Vi som gör tidningen jobbar helt ideellt. Vi är en redaktionskommitté på sju personer som träffas ett par, tre gånger per år och har samråd om innehållet. Dessutom har vi några fler som är knutna till redaktionen. Se sidan 31.

Vill du prenumerera eller har en adressförändring, ring till Eva Mann, telefon 0512-105 50, kontorstid på torsdag 9–15 eller e-post: kansli@vhbf.se

I det här numret är vi 26 skribenter och fotografer som hjälpts åt. Ingen av oss får något arvode, vi gör det för att glädja andra och oss själva.

Du är också välkommen som medarbetare!

Hembygdshälsningar från Lena

Hej på er alla!

Vilken förmån jag har som får skriva några rader till er i varje nummer av Västgötabygden. Det är dock inte alltid så lätt att veta vad jag skall skriva. Den här gången vill jag berätta att vi på vårt styrelsemöte den 18 maj tog beslutet, att även årets stämma blir digital. Det kändes på ett sätt lite tråkigt, vi vill ju gärna träffas. Men med det vi visste den dagen, så kändes det alldeles för osäkert att fortsätta på spåret om en fysisk stämma. Vi återkommer närmare med stämmohandlingar och hur programmet kommer att se ut för dagen. Vi håller alltså fast vid att stämman kommer att genomföras den 25 september.

Sveriges Hembygdsförbund kommer inte heller att hålla sin tre dagars stämma i Halland som var planerad sedan tidigare. Beroende på läget i augusti, så kommer deras stämma bli väldigt nedbantad fysiskt, eller alternativt digital.

Sedan vi hördes senast i Västgötabygden har vi nu betalat ut samtliga coronastödspengar som Västergötlands Hembygdsförbund fick från Västra Götalandsregionen. Vi är tacksamma för dessa pengar och tänker att de väl fyller sin funktion. Utifrån enkäter och de rundringningar vi gjort, kan vi nog konstatera att hembygdsvårdsrelsen hittills klarat den här krisen förhållandevis bra.

Stort jobb framför oss

Vi har ett stort jobb framför oss. Att ha kraften att starta upp våra verksamheter igen. Att kanske få tillbaka medlemmar vi tappat, då vi inte haft något utåtriktat program att erbjuda. Att hitta nya vägar att utveckla föreningen, i det som kommer att bli det nya normala. Att anamma den digitala tekniken både vad gäller före-

Smått och gott i sommarrabatten.
Foto: © Monika Moberg Kilefors

Lena Gustafsson,
ordförande i
Västergötlands
Hembygdsförbund

ningens interna arbete med samlingar, arkiv och möten, men också för den externa biten. Kanske med digitala guidningar och tipspromenader. Jag tror vi alla längtar mer eller mindre efter att väcka upp föreningen igen. Är det nu det är dags att ta sig en funderare kring var föreningen står idag, vad vill vi framåt och hur kommer vi dit? Föreningsutvecklingskvällar kan hjälpa föreningen igång igen.

Sveriges Hembygdsförbund har tillsammans med Studieförbundet Vuxenskolan tagit fram ett material kring just dessa frågor. Materialet heter Föreningsboxen och innehåller olika verktyg beroende på var föreningen står. Det finns också något som heter Dialogduken. Den är en bra start att använda sig av. Där ställs frågor som kan vara bra att fundera kring såsom, för vem finns föreningen, för vilka arrangerar vi osv.

Byggnadsvård

Något som kan ge hembygdsföreningarna en skjuts kan vara det återuppväckta intresset för byggnadsvård. Inom hembygdsvårdsrelsen finns ett stort kunnande kring gamla hantverkstekniker. Dessutom vårdar vi tillsammans ett stort antal kulturhistoriskt intressanta byggnader. Jag tror att vi bara behöver bli bättre på att visa och marknadsföra det. Vi förvaltar en kulturskatt, men vi är ofta blygsamma i att visa på vikten av den. Vi i förbundet tycker att det ska bli roligt att för första gången i år, kunna dela ut ett byggnadsvårdspris.

**Vi önskar er alla
en riktigt fin sommar!**

Lena Gustafsson

Tankar i tiden

*Kanske kan det vara tid
att fundera över framtiden.
Vilka är våra uppgifter?*

Det är vaccinationstider. När vi träffas är frågan om vaccinet ofta den första. Många har redan fått två doser och därmed ett gott vaccinationskydd. Livet börjar gå tillbaka i gamla gängor. Eller blir det annorlunda?

För oss i hembygdsrörelsen handlar det om att börja planera för andra halvårets arrangemang. Serveringar och hembygdsdagar, vandringar och spelmansstämmor – ska vi kunna genomföra dem?

Kanske kan det vara tid att fundera över framtiden. Vilka är våra uppgifter? Som jag ser det är hembygdsrörelsen ett kitt, en sammanbindande faktor i samhället. Vi ska dokumentera i dag för kommande tider och generationer. Vi bör försöka binda samman då och nu och sedan i ett långsiktigt perspektiv, när de flesta bara ser kortsiktigt.

När man tänker över längre tider, blir utvecklingstendenser och trender tydligare i fråga om orsaker och följder. Vad händer med klimatet, när kulturväxter försvinner på grund av förändrade kulturmiljöer? Hur påverkas balansen i naturen? Vad händer när våtmarker försvinner? Kulturmiljön har kanske ibland kommit i bakgrunden, när byggnader och föremål ska bevaras.

Sveriges Hembygdförbunds program för en hållbar utveckling av natur- och kulturlandskapet, Resville kvarn i Lidköpings kommun.
Foto: Mikael Svensson.

Ann-Britt Boman
Fristad

Den pedagogiska frågan blir allt viktigare. Hur ska vi förmedla insikter och kunskaper till yngre generationer, som lever långt ifrån det jordbrukarsamhälle, som avspeglas i hembygdsstugorna och deras föremål? Hur ska vi kunna tala om att då och nu hänger samman och att nuet påverkar framtiden? Men det finns mycket förnuft och kunskaper och erfarenheter inom hembygdsrörelsen. Den fortsätter säkert att arbeta på ett insiktsfullt och meningsfullt sätt även i framtiden.

Dokumentation i bilder och text är en av de stora uppgifterna. Flera hembygdsböcker har kommit ut under de senaste åren, och Västergötland är väl dokumenterat. Många föreningar bevarar äldre bilder, som behöver registreras. Hur detta material ska komma fler tillgodo är en diskussionsfråga i olika sammanhang. Det viktiga är att personerna på bilderna identifieras så långt som möjligt och att identifikationen kopplas till bilden.

Den närmaste tiden blir kanske en tid, då vi stannar upp och tar sats inför nästa etapp. Vi har mycket att göra!

Ann-Britt Boman

Natur och kultur möts vid Åsle tå.
Foto: © Monika Moberg Kilefors.

Årets Hembygdsbok i Västergötland

Tre hembygdsböcker har nominerats till Västergötlands Hembygdsförbund, när det gäller Årets Hembygdsbok 2021. De är *Gårdar och hus i Hyringa och Längnum*, *Frideneboken* och *Mariestads historia* av Åke Möller.

De två första böckerna är mera traditionella hembygdsböcker som ger en bred vy över orten i dag och glimtar av historien bakåt. Studiecirkelar har tagit fram fakta och material.

Åke Möller har bedrivit en omfattande forskning i fråga om Mariestads historia. Det har resulterat i en imponerande beskrivning av förhistorien och tillkomsten av staden på 1580-talet. Författaren hade nog tänkt sig att komma fram till 1600-talet och stadsbranden, men en andra del är planerad.

Det kan finnas en liten motsättning mellan kraven på folkbildning och kraven på forskning, men i det här fallet har forskningsinsatsen premierats. Boken har också en folkbildande funktion och kan fungera som uppslagsbok över Mariestads historia. Det är också en bred skildring av hur bygden vid Tidans utlopp i Väneren tidigt var en betydande handelsplats och möjligen kultplats. Ett litet viktlopp med inristade svastikor är intressant i sammanhanget. Ägarna till stormannagårdarna Tuna och Haller är föregångare till Gustav Vasa, och hans son hertig Karl ligger sedan bakom stadsprivilegierna 1583. Han lät bygga en domkyrka, och hans hertigdöme, som omfattade Vadsbo och Valle härader samt Värmland, blev superintendentur. Antagligen var det en markering mot brodern Johan III:s katolska sympatier.

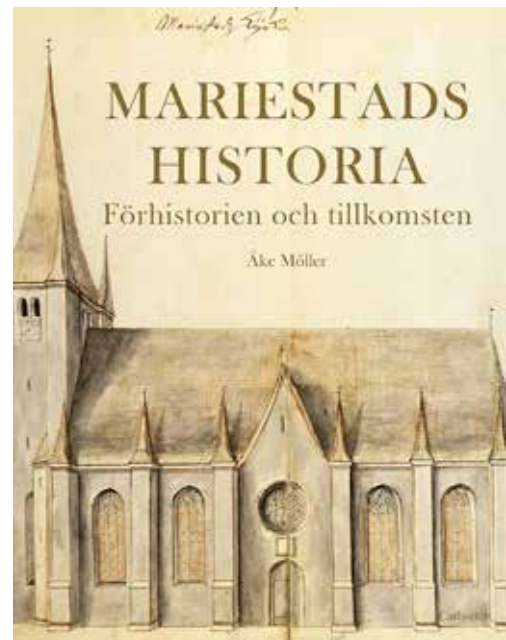
Det är ett imponerande forskningsarbete som förbundet vill premiera, och vi ser fram emot en fortsättning.

Hedersomnämning

Frideneboken är ett resultat av nio års arbete i studiecirkelform och bevarar en bygds historia för framtiden. Det är mycket viktigt att dokumentera lokalhistoria, som annars riskerar att försvinna. Därför vill vi ge ett hedersomnämning till Frideneboken och det gedigna och noggranna arbete som ligger bakom den.

Hedersomnämning

Frideneboken dokumenterar lokalhistoria.

Årets Hembygdsbok – Mariestads historia av Åke Möller.

Årsskrifter

Älgårås Hembygdsförening har gett ut sin årsskrift Älgårås socken i många år, och år 2020 kom årgång XIII. Skriften beskriver i regel varje år en by, där fastigheter och deras innehavare historiskt och i nutid presenteras. Det är ett intressant grepp, som binder samman förr och nu. Torpinventeringen började år 1997 och år 2007 kom också gårdarna till. Föreningen bildades 1958, och en av grundarna var Thure Elgåsen. Vidare berättas om intressanta personligheter och företeelser över tid. Det ger en bild av en levande bygd med framtidsutsikter, som har en god grund att bygga på.

Årsskriften är rikt illustrerad med fotografier från förr och nu och har också kartor över bebyggelsen. Redaktionskommittén består av Owe E Hermansson, Tomas Malmsten, Gunnar Svantesson och Ann-Britt Westerberg och har all heder av sin årsskrift.

Ann-Britt Boman och Lars-Erik Kullenwall

Årsskrift

Älgårås sockens årsskrift beskriver varje år en by.

Årets Hembygdsförening finns i Gudhem

Gudhemsbygdens Hbf nominerad till Årets Hembygdsförening

Gudhemsbygdens Hembygdsförening kommer att tilldelas utmärkelsen Årets Hembygdsförening 2021 inom Västergötlands Hembygdsförbund.

Motiveringen till nomineringen lyder som föreningens själv skrivit och Västergötlands Hembygdsförbund samstämmer i:

Vi har läst SHF:s inriktning för årets pris och anser att de stämmer ganska väl med vår förenings inriktning. Från föreningens tillkomst 1986 har vi hållit kontakt med våra medlemmar förutom genom våra aktiviteter också genom vår medlemstidning. Styrelsen upplever att medlemmarna väntar på Axet för att läsa vad som är på gång. Många artiklar har dessutom sin grund i att någon medlem har hört av sig med uppslag till en artikel. När medlemmar hör av sig med inlägg av olika slag publicerar vi dessa om vi får tillåtelse till detta. Likaså försöker vi hålla hemsidan aktuell. Med Facebook försöker vi hålla kontakt med både yngre och äldre medlemmar. Med Gudhemsskolan (idag från förskola till årskurs 9) tycker vi att vi har mycket gott förhållande. Vi försöker arbeta långsiktigt med korta kontaktvägar.

För oss är demokrati självklar och som vi skriver i vår ansökan till VHF att vi är en opolitisk förening, men i styrelsen finns och har funnits de som har varit kommunalt engagerade i de flesta partier. Vi har också haft en spridning vad gäller kyrkotillhörighet. Glädjande nog har styrelsen inte sett ansatser till antidemokratiska krafter i vår bygd. Föreningstätheten är dessutom stor i vår kommun och där Gudhemsbygdens Hembygdsförening ser det som naturligt, som ovan nämns, att samarbeta med alla.

Västergötlands Hembygdsförbund

Gudhemsbygden

Läs om Gudhemsglass och orkidéer på sidan 26.

Nominerade föreningar till priset 2021

Elin Sundbergs Vänförening. Nominerad av Bohusläns Hembygdsförbund.

Hede Hembygdsförening. Nominerad av Heimbygda Hembygdsförbund för Jämtlands län.

Rimbo Hembygdsförening. Nominerad av Stockholms läns Hembygdsförbund.

Föreningen Marmabygden. Nominerad av Upplands Fornminnesförening och Hembygdsförbund.

Gudhemsbygdens Hembygdsförening. Nominerad av Västergötlands Hembygdsförbund.

Rytterne Hembygdsförening. Nominerad av Västmanlands Hembygdsförbund och Fornminnesförening.

Inriktning för Årets Hembygdsförening 2021

Eftersom 2021 är hundraårsjubileum för det första riksdagsvalet med allmän rösträtt har Sveriges Hembygdsförbunds styrelse beslutat att priset för Årets Hembygdsförening 2021 kommer att tilldelas en förening som utmärkt sig i det demokratiska arbetet. Det kan exempelvis handla om en förening som arbetat med förnyelse av de demokratiska arbetsformerna, haft särdeles god kontakt med medlemmar, engagerat sig i gemensamma aktiviteter, tagit aktiv ställning för demokrati mot antidemokratiska krafter, eller på annat sätt visat föreningslivets betydelse för demokratin.

Sveriges Hembygdsförbund

Bjurums äldsta skola 1898. Stugan har genomgått viss renovering och är nu samlingslokal för Gudhemsbygdens Hembygdsförening.

Borås – staden som alltid kommer tillbaka

Västergötlands Hembygdsförbunds årsstämma 2021 inträffar lördagen den 25 september. Den var planerad att hållas i Borås, men enligt hembygdsförbundets styrelsemöte den 18 maj blir det en digital årsstämma.

Borås var fram till sekelskiftet 1900 en trästad. Det innebar, att den som många andra svenska städer härjades av bränder.

Kettil Claesson, som en tid bodde i Rångedala utanför Borås, har gjort en karta över staden från 1647. Redan där ser man ett rutnät med Österlånggatan som den centrala gatan från norr till söder. Den korsas vid nuvarande Stora Torget av Stora Brogatan, som går ner mot bron över Viskan och vägen västerut. Husen ligger runt den gamla sockenkyrkan i Torpa, alltså nuvarande Carolikyrkan. Mot öster syns ett staket, och Kungsgatan, som går parallellt med Österlånggatan, hette förr Staketgatan.

Vid Ålgården i Viskan strax nedanför Rya åsar anlades Ålgårdens kvarn med vadmalstamp, och den skänktes till staden år 1647 av drottning Kristina. Söder om staden anlade borgmästare Windruf en mjölkvarn och senare också ett järnmanufakturverk för spik.

År 1681 brann staden ner. Det enda som återstod var murarna och tornet till Caroli kyrka. Staden byggdes snabbt upp igen. Omkring år 1700 började man sätta rödfärgad panel på timmerhusen för att skydda mot röta. Husen liknade också renässanshusen i rött tegel ute i Europa.

År 1727 brann staden igen, men redan efter några år var den återuppbyggd. Ett rådhus byggdes på torgets västra sida. Bräddtak var förbjudet, och taken var täckta med torv. Carl von Linné noterar vid sitt besök 1746 att staden sluttar, vilket gör att vatten rinner bort. Han menar, att den torra situationen i staden bidrager mycket till invånarnas goda hälsa.

I december 1822 var det dags igen. I samband med julbaket kom elden lös. Knappt hade staden återhämtat sig, innan den brann ner igen år 1827. Kvar fanns kyrkan, prästgården och skolhusen vid Skolgatan, sammanlagt ett 30-tal hus. Från tiden före bränderna finns Brännerigården på Västerlånggatan, Carolikyrkan och Nymanska gården i Ramnaparken. Brännerigården hade uppförts 1734 och blev sedan kronobränneri under Gustaf III:s regering.

Vy från Carolikyrkan över Krokshall, sjön i bakgrunden är Bockasjön. 1900–1925. Foto: Foto Gustaf Nilsson. Tillhör Borås stadsarkiv.

Borås efter 1827

Efter branden 1827 tar det längre tid att bygga upp staden. Gator breddades, och en sträng byggnadsordning infördes. Husen fick inte vara högre än en våning plus vindsvåning ovanpå en stensockel på högst två alnar. På taken skulle man lägga tegel eller skiffer. Under senare delen av 1800-talet blev det vanligare att bygga hus i sten, som då fick byggas i fyra våningar. Vid sekelskiftet fanns det dock bara tio stenhus i staden. Några stöphus hade byggts med fasader av sten och kalkbruk. Parallellt med Österlånggatan breddades gatan, som kallades Allégatan och fick trädplanteringar.

Allégatan norrut, Yxhammarsgatan med kvarteret Argus i mellanplanet t v år 1927. Foto: Frithjof Mörk. Borås stadsarkiv.

Wiskaholms fabrik, Borås Wäfveri AB. Till höger om bron uppfördes 1914 en kontors- och lagerbyggnad, mellan den gamla byggnaden och Viskan. Foto: Gustaf Nilsson, 1906. Borås stadsarkiv.

Borås hade kommit till för att vara ett centrum för handel. Marknadsdagarna var viktiga men nu också mer kontinuerlig handel. I centrum runt torget och vid de stora gatorna fanns de välbärgades hus och handelsgårdar. Ofta hade de också ett jordbruk med kreatur och ekonomibyggnader. Husen låg ofta i en fyrkant. Längre ut från centrum bodde hantverkare och arbetare, som dock kunde ha höns och grisar. Utanför staden byggde rika borgare senare landerier, jordbruksfastigheter på stadens donationsjord. Dit kunde stadsbor ta sin tillflykt efter stadsbränderna. I Borås fanns landerierna Lorensberg på Göta, Asplockan vid Åsbogatan, Katrineberg vid regementet, Almås vid Alingsåsvägen och Sandgården. Annelunds herrgård byggdes på 1820-talet av en förläggare, som etablerade sig som fabriköre i Borås.

Det anlades många fabriker på 1800-talet i Borås. En av de första var Wiskaholms fabrik, som startades av engelsmannen Edward Davies 1857. De 73 vävstolarna drevs av en ångmaskin. Byggnaden hade sågtandstak som de engelska förebilderna och var byggda av sten från Krokshallsberget. Ofta var det tidigare förläggare som blev fabriksägare. Mellan 1875 och 1910 ökade antalet fabriker från 16 till 97. Ofta var det spinnerier, väverier och färgerier. Andra byggnader innehöll Sandwalls ångbryggeri 1862, Borås Mekaniska Verkstad 1877 och Åhaga Verkstäder 1903. Åhaga är i dag en uppskattad evenemangslokal. I lokalerna för Svenskt Konstsilke finns i dag Textile Fashion Center. Dataföretaget Pulsen och gymnasieskolan Viskastrand är inrymda i gamla ombyggda fabrikslokaler.

Stadens utveckling

År 1875 hade Borås 3 826 invånare och 1915 fanns det 23 577 invånare i Borås, som var på plats 14 bland rikets städer. Efter sekelskiftet uppfördes många officiella byggnader och hyreshus i sten. Staden blev en mera borgerlig miljö med nya bankbyggnader och Rådhuset, som uppfördes vid Stora Torget 1910 i nationalromantisk stil.

Nya stadsdelar kom till, bl a på Lugnet, Norrby och Landala. De beboddes ofta av arbetarfamiljer med många barn, och trångboddheten var betydande. Vatten och avlopp var inte utbyggt.

Nya skolor byggdes. Tekniska elementarskolan, nu Sven Eriksskolan, kom till år 1862 och Borås Högre Allmänna Läroverk 1901. På 1880- och 1890-talet kom två nya folkskolor, Caroliskolan och Gustaf Adolfskolan. Norrbyskolan byggdes 1905 och Daltorpskolan, ”Söders universitet” år 1915. Den första lasarettbyggnaden kom redan 1782, men 1891–1893 byggdes ett nytt lasarett på Bäckäng. Det blev sedan flickskola och är i dag lokaler för Borås Kommunfullmäktige. En ny kyrka, Gustaf Adolfskyrkan, byggdes 1906, och de olika frikyrkorna uppförde sina kyrkobyggnader.

I början av 1900-talet lanserades en ny stadstyp, den så kallade trädgårdsstaden. Det blev småhusbebyggelse på Byttorp, Östermalm, Norrmalm och i Parkstaden. På 1920-talet fortsatte Egna Hems-rörelsen med nya hus mest på Salängen och Erikslund. På Erikslund byggde också HSB lägenheter för barnrika familjer, de så kallade Solgårdarna, och Erikslundskolan, slottet på höjden, kom till 1930.

På 1930-talet kom funktionalismen, och en av föregångarna i Borås var stadsarkitekten Harald Ericson. Sjöbo vattenverk och Textilinstitutet härstammar från denna tid.

Med miljonprogrammet på 1970-talet förändrades Borås. Höghus uppfördes på Norrby och de nya områdena Hulta och Hässleholmen samt Sjöbo. År 1974 införlivades även de tidigare kranskommunerna Dalsjöfors, Fristad, Sandhult, Viskafors och Bollebygd, som dock bröt sig ut och bildade egen kommun på 1990-talet.

Borås har nu över 100 000 invånare, men ca 40 procent av dem bor i de tidigare kranskommunerna, där det också finns serviceorter. 400-årsjubileet kan vara ett tillfälle att se tillbaka, konstatera var vi står och planera inför framtiden.

Ann-Britt Boman

Inge Pettersson

– ordförande

i Borås Hembygds-krets

Västergötlands Hembygdsförbunds stämma, som var planerad till Borås den 25 september 2021, anordnad av Borås Hembygds-krets, som består av ett 20-tal hembygdsföreningar. Årsstämman blir digital. Ordförande i kretsen sedan 2012 är Inge Pettersson från Ljushult.

Inge Pettersson är bosatt på gården Lönnåsen, som arrenderades av hans föräldrar år 1948. Där får han utlopp för sina intressen, och just nu gör han en smedja i gårdens gamla jordkällare. Redan som 19-åring köpte han Lönnåsen, och då renoverade han en torpstuga på gården. Det visar på hans framtida inriktning i livet, som slöjdläro och hembygdsvårdare. Redan i skolan bestämde han sig för att bli slöjdläro och har arbetat som lärare i Svenljunga i 10 år och sedan i Borås. Han utbildade sig också till lärare i no-ämnen och teknik och tycker att det är en bra kombination med både teoretisk och praktisk inriktning. En tid var han med i Slöjdrådet under Skolöverstyrelsen, och han anser, att det är viktigt att ett praktiskt ämne som slöjd finns kvar i skolorna. Men det behövs eldsjälur. Vidare är slöjd ett ämne av stor betydelse för kulturarvet och för att bevara kunskaper i hemslöjd och hantverk.

Tog över gården

Inge Pettersson tog över gården efter sina föräldrar och hade sedan kött-djur på gården, som har fina betesmarker med höga natur- och kulturvärden. Nu finns här betesdjur, både nötkreatur och får, som håller markerna öppna. Miljöintresset ledde till att Inge Pettersson engagerade sig i Miljöpartiet, och han var ordförande i miljönämnden i Borås kommun i ett tiotal år. Han är nu ledamot i Borås Energi och Miljö och har lämnat Miljöpartiet.

Genom hela livet kan man följa Inge Petterssons hembygdsintresse.

Ljushults Hembygdsförening blomstrade på 1970-

Inge Pettersson vid den smedja som han håller på att bygga i gårdens gamla jordkällare

och 1980-talet, och en hembygdsbok gavs ut. Inge var med i studiecirklar och dokumenterade bygdens historia. Pengar till bokens tryckning kom från flera håll. Hembygds-gården utvecklades, och Inge skänkte en gammal timmerladugård från gården. Han var vice ordförande i föreningen fram till 2005 och därefter ordförande fram till 2017.

Från år 2012 har Inge Pettersson varit ordförande i Borås Hembygds-krets, som har en livlig verksamhet. Där har den politiska bakgrunden kommit väl till pass. I kommunen finns möjligheter att få medel till lokal utveckling, vilket har varit till stort gagn för hembygdsföreningarna. Inge Pettersson visar gärna byggnaderna i Ramnaparken och Borås museum. Byggnaderna där ägs av De sju häradernas kulturhistoriska förening, där Inge Pettersson är styrelseledamot.

Ett projekt för framtiden är Aplared 120 år. Där dokumenteras Aplareds samhälle från järnväg till bredband. Jag frågar, vad som är viktigast i hembygdsrörelsen i framtiden. Svaret blir följande:

- Dokumentation för att bevara åt kommande generationer.
- Arbete bland barn och ungdom för att skapa nyfikenhet och lust att själva söka kunskap.
- Samarbete som ger gemenskap och glädje.
- God ekonomi, eftersom pengar är viktigt för att underhålla byggnader och utveckla verksamheter.

Ann-Britt Boman

Borås Hembygds-krets: I Västgötabygden nr 2 2021 finns en artikel av Ann-Britt Boman om Borås Hembygds-krets, som bildades 1978. Kretsen består av ett 20-tal hembygdsföreningar. I öster finns Dannike, Ljushults, Rångedala, Toarps och Äspereds hembygdsföreningar. I norr finns Hembygdsföreningen Borgstenas framtid, Fristads, Gingri, Tämta och Vänga hembygdsföreningar. Västerut finns Bredareds och Sandhults hembygdsföreningar, Hedareds Byalag, Viareds Natur- och Hembygdsförening, Bollebygds och Björketorps Hembygdsförening samt Töllsjö Fornminnesförening. Söderut finns Kinnarumma och Seglora hembygdsföreningar och inne i staden Brämhults och Hulta-Hässleholmens Hembygdsförening samt Hembygdsföreningen Westergyllen.

Att släktforska med hjälp av DNA

Name	Match Date	Relationship Range	Shared cM	Longest Block	X-Match	Linked Relationship	Ancestral Surnames
Per-Olof Carlsson	06/09/2014	Father/ Son	3,384	267	X-Match	Father	Blomqvist / Brolin / Dalin / Dunder (Svensson) / Fogelberg / Blomqvist
Brolin	09/28/2016	1st Cousin, Uncle/ Nephew	837	85		1st Cousin 1R	
Brolin	01/22/2016	1st Cousin - 2nd Cousin	594	101		1st Cousin 1R	Brolin (Sveden) / Kjell (Sveden) / Kjell (Sveden)
Hasse	04/15/2018	1st Cousin - 3rd Cousin	381	58	X-Match	1st Cousin 1R	

Ett exempel på Family Finder DNA-matchlista med de närmaste DNA-träffarna i fallande ordning.

I mitten av 1980-talet visade min morfar Knut Brolin mig en släktematrikel som hans bror Svante jobbat med under flera årtionden. Det var en stor lunta med A4-sidor sammanbundna med en spiral fjäder. Jag var runt 17 år då och inte så väldigt intresserad. Det som jag tyckte var mest spännande var kopplingen till adliga ätter långt bak i tiden och kopplingen till släkten Mascoll. 2008 väcktes mitt intresse för släktforskning och jag började att dyka ner i arkivens värld. 2014 fick jag höra att man kunde använda DNA i sin släktforskning och jag beställde genast ett test till mig och ett till min pappa. Sedan dess är jag fast i kromosomernas spännande land.

Vårt DNA

I princip i varje liten cell i våra kroppar finns DNA-strängen som gör dig till just dig. Väldigt mycket DNA överensstämmer mellan alla människor på jorden. Det skiljer inte heller mycket mellan en människa och en schimpans, forskarna anser att vi till över 90 procent överensstämmer. Men det finns delar i vårt DNA som skiljer sig åt mellan oss människor och genom att granska dessa delar av vårt DNA och leta efter likheter och skillnader så kan vi se om vi är släkt med varandra, och också få en uppskattning om hur nära släkt vi beräknas vara.

När jag tog mitt första DNA-test 2014 var DNA i släktforskningssyfte fortfarande ett ganska obekant fenomen, åtminstone i Sverige. När jag fick tillbaka mitt DNA-test hade jag runt 300 DNA-träffar, eller DNA-kusiner som de också kallas, personer som jag delar

DNA med och alltså är släkt med. Idag har jag närmare 3000 personer på min träfflista och har identifierat mitt släktskap med kanske 100 personer. Intresset för DNA har växt explosionsartat i Sverige och världen de senaste åren och fortsätter att göra så.

Skälen till att DNA-testa sig kan vara många. Bologgen lockar med att man får veta sin etnicitet och får en karta över sitt ursprung. Just den delen av testningen är lite spekulativ och är inte den stora nyttan med ett DNA-test, nyttan är listan med personer som du får med vilka du delar DNA. Vi är många som har fader okänd i våra släkträd, förhatliga hål där vi inte har kunskap om vem som är pappan, och i vissa fall även mamman. DNA kan hjälpa dig att komma förbi detta och ta reda på vem pappan var. Det finns också många socknar där kyrkböcker har brunnit och där pappersspåren från våra anor har försvunnit. Även här kan DNA vara ett sätt att överbrygga den luckan. Det är många som har tagit ett DNA-test som har saknat en pappa, en farfar eller en mormors far som har fått svar och klarhet i detta tack vare DNA. Men DNA kan också användas för att bekräfta att vår familj och släkt verkligen är det, att få bevis för att vår pappersforskning stämmer.

DNA ljuger inte

Men DNA kan också ge svar som vi inte har räknat med. Du kan ta ett DNA-test och inse att din pappa inte är din pappa, eller att du kanske är adopterad. Eller så kan det visa sig att ditt syskon inte är ditt syskon eller bara ditt halvsyskon. Det här är inte något som det pratas så mycket om vid marknadsföringen av

DNA-test. Missförstå mig inte, jag tycker att DNA-test är fantastiska och kan ge oss så mycket kunskap, men man måste inse att DNA-test inte ljuger utan talar om sanningen, en sanning som man kanske inte alls kunnat föreställa sig eller är beredd på. På cigarettpaket finns det braskande varningstexter om cigarettrökens negativa påverkan och kanske skulle det finnas en liten informationstext även på DNA-test. Jag har träffat ganska många som har tagit DNA-test som en kul grej, eller fått det i julklapp. När testet sedan kommer tillbaka visar det sig att det helt slår undan fötterna på personen, som med ett klick på datorn inser att familjehistorien inte alls stämmer. Om man inte är beredd på att få veta sanningen så ska man överväga om man verkligen ska ta ett DNA-test.

DNA-släktforskningen i polisens tjänst

DNA i släktforskningen har också hittat sin väg in i brottsbekämpningens värld. Kanske har du hört talas om Golden State Killer eller Joseph James DeAngelo som han egentligen heter. Han är mannen som på 70- och 80-talet satte skräck i USA och mördade tretton personer och våldtog ett femtiotal. Han var polis och gick helt under radarn när man eftersökte gärningsmannen. När DNA-test i släktforskningssyfte blev mer allmänna i USA såg man nyttan med att kunna hjälpa adopterade att få veta sin bakgrund. Denna kunskap tog man nu vidare och erbjöd polisen hjälp med att lösa kalla fall där polisen hade DNA-spår men inte hade kunnat lösa brotten med sina vanliga DNA-register. 2018 åkte Golden State Killer fast tack vare DNA-släktforskning och ställdes inför rätta 73 år gammal. I Sverige har vi fallet med Linköpingsmorden som löstes av Peter Sjölund tack vare samma teknik. Det här var ett pilotfall och polisen i Sverige hoppas nu att man ska få möjlighet att fortsätta använda sig av den tekniken som vissa anser är lika revolutionerande som fingeravtrycket var en gång i tiden. Som släktforskare kan vi välja om vi vill vara med och hjälpa polisen i deras arbete.

Det djupa ursprunget

Med ett vanligt DNA-test, ett så kallat autosomt DNA-test, har du möjlighet att få kunskap om dina anor cirka sex generationer tillbaka. Vårt autosomala DNA delas för varje generation och efter sex generationer finns det inte spår kvar från alla våra anor så att vi kan se dem i vårt DNA-test. Däremot kan du välja att testa ditt Y-DNA om du är man och få veta din raka manslinje bakåt i tiden. På samma sätt kan både män och kvinnor testa sitt mitokondrie-DNA och få kunskap om den raka kvinnolinjen. Med dessa test kan du se hundratusentals år tillbaka i tiden tillbaka till män-

niskans ursprung i östra Afrika. Tanken svindlar när jag genom mitt mitokondrie-DNA och haplogruppen H11 kan se att mina kvinnliga anmodrar befann sig vid Röda Havet för 45 000 år sedan. Det här är tidsbegrepp som är svåra att förstå.

Var kan jag testa mig?

Det finns fyra stora bolag som erbjuder DNA-tester: Family Tree DNA, MyHeritage, Ancestry och 23andMe. Rent historiskt har Family Tree DNA varit det bolag som flest svenskar testat sig hos, och är det fortfarande, men MyHeritage har seglat upp starkt de senaste åren. Ancestry och 23andMe har de oavgjort största databaserna och Ancestry är det bolag där flest amerikaner testat sig. Om du är intresserad av att få veta ditt djupa ursprung i form av Y- och mitokondrie-DNA så ska du testa dig hos Family Tree DNA som är det enda bolag som erbjuder dessa tester idag.

Var är jag idag?

Sju år har gått sedan jag tog mitt första DNA-test, och idag håller jag föreläsningar och workshops om DNA-släktforskning och vad det kan ge oss släktforskare. Jag har fått kontakt med många släktingar, såväl släktingar som jag kände till sedan tidigare såsom mer obekanta. När min pappa avled för ett år sedan kom två nära släktingar på hans begravning tack vare att vi fått kontakt med varandra ett par år tidigare. Jag har insett genom DNA-test att ett brödrapar i min nära släkt inte alls var bröder, inte ens halvbröder. Jag försöker nu att ge en kvinna på 90 år svaret på vem som var hennes farfar och farmor. Det hon visste om sin släkt när hon tog ett DNA-test för tre år sedan visade på en helt annan sanning än det hon växt upp med. I vår släktförening Bro-linfamiljen har vi använt DNA dels för att konstatera nära släktskap, men vi har även testat personer som kan ge oss vårt anpar Erik och Brita Bro-lins djupa ursprung genom Y-DNA och mitokondrie-DNA. Erik och Brita föddes för mer än 200 år sedan, men tack vare DNA så hålls de levande i oss än idag.

Maria Bro-lin
www.generanor.se

Länkar:

Svenska sällskapet för genetisk genealogi – www.ssgg.se
Family Tree DNA – www.ftdna.com
MyHeritage – www.myheritage.com
Ancestry – www.ancestry.com
23andMe – www.23andme.com

Här på Stola utanför Lidköping förvandlades potatis till sprit.

Äntligen slank potatisen ned

Grevinnan Eva De la Gardie, på Stola säteri utanför Lidköping, var den som kom på att man kunde förvandla potatis till brännvin. Det berättade Monika Moberg Kilefors i förra numret av Västgötabygden.

En del suckade förstas över potatisbrännvinet, karlarna drack alldeles för mycket även utan potatisbrännvin, ansågs det. Men andra var förtjusta. Potatisen var inte populär. Till och med Linné ansåg att potatis knappast var mat för människor, inte ens grisarna gillade potatis, påstod han.

Nu fick man rentav karlarna att svälja potatis, i alla fall i flytande form, och spannmål kunde sparas till mat åt familjen.

För denna insats invaldes Eva De la Gardie i Kungliga Vetenskapsakademien, men hon lär aldrig ha deltagit i mötena. Fruntimmer var kanske inte välkomna bland vetenskapliga herrar.

Hennes man fick däremot delta. Han var ju karl.

Hans Menzing

Hembygdsförbundets utmärkelser för 2020 och 2021

kommer att delas ut under sommaren till dem som berörs och filmas för att visas upp på den digitala årsstämman den 25 september!
Grattis till er alla som är mottagare!

Om Stola, Gärdhem och Locketorp

Samma år, 1748, som Eva Ekeblad, gift med riksrådet Claes Erik Ekeblad på Stola, blev invald i Vetenskapsakademien, föddes en son (Claes) till Erik Myrin och hans hustru Margareta Hansdotter. Denne Erik Myrin sägs ha varit frälsekamrer över de ekebladiska godsena Stola och Lindholmen. Han var född 1716 i Flistad. Med början på sidan 10 i detta nummer finns en artikel om DNA, vars författare är släktforskaren Maria Brodin. Vad har nu detta att göra med varandra?

Namnet Myrin är taget efter gården Myreberg i Locketorp. Befallningsmannen Erik Olofsson, född 1628, och hustrun Carin levde på rusthållarbostället Myreberg och deras barn antog namnet Myrin. Erik och Carin är ett par av mina förfäder på mödernet. De är även anor till ovan nämnda Erik och Claes Myrin via ett annat led.

Myrins DNA

Den ende av denne Erik Myrins söner som överlevde till vuxen ålder var just Claes Myrin, född 1748. Han flyttade över till Värmland, där han blev bruksdisponent, gift med Sara Brita Broström.

Som så många andra har jag DNA-testat mig. Vid sökning efter namnet Myrin på min DNA-lista så dyker två personer upp med rötter i bl a Värmland och längre tillbaka på 1600–1700-talen i Locketorp, Värmland.

Myrin är inget ovanligt efternamn. Det finns över hela landet. Kanske taget efter något gårdsnamn. Med rötter från Myrtuvan i Gärdhem visar sig fler myrinarer på min DNA-lista. Om locketorparna bevisligen är mormors förfäder, så kanske gärdhemsborna finns hos farmor eller hos någon av alla dessa okända fäder som retar gallfeber på många av oss släktforskare.

Monika Moberg Kilefors

Fornbyn i Skara fyller 100 år!

I juni i år 2021 är det 100 år sedan Fornbyn slog upp portarna som hela Västergötlands Skansen. Allt eftersom har Fornbyns eget friluftsmuseum fyllts på med hus från hela landskapet för att ge en bild av hur västgötarna levde förr. Den 13 juni började firandet.
Besök gärna Fornbyn i sommar!

Sundapenga

Förr i tia fanns dä i di fleste socknera manfölk sum geck på dagsverken. Di hade sum regel inget eget ställe å sköta um. I vessa fall kunne dä va nôken sum bodde i ena lellastûva eller kanske hade han ett rum på vinn. Han hade inget eget hushöll, han feck maten utå dum sum hade stället. Dä kunne va en bror eller ena sôster. Istället för å betala för hyra å maten, feck han hjälpa te gratis mä arbetet på gårn.

Tankar frå bögda

Dä va en tellgång för bönnerna i sockna å kunna kalla på en dagsverkare när di behövde ha tellfällir hjälp. Di här gubba va ôfta händit fölk, å di behärska di fleste göremålena sum kunne förekomma på landsbögd.

Di kunne hjälpa te när eleven sulle sågas å hoggas. När hôt å säa sulle bärgas, å när dä va dags å ta upp petätera å rovera. Ja har hört tals um många sôdda redia gubba.

Di va också uppskattata för en aen sak mä, di hade mö å berätta um sum di hört å sett runt um i bögda. Di va snabba i tanken å ble sällan svart sköldia, å ôfta ble motparten töster.

Ja sa berätta um två sôdda gubba i ena socken inte långt härifrå. Di hade tatt ôt säk å gräva nôka diken. En del akra å maer kunne va rätt sura, å då va dä bra å gräva nôka diken så vattnet rann undan. Dä va före grävskoperas ti, så di grävde mä en vanlir spae. Di va raska å säk, men dä tog si ti ändå.

När bonnen sulle betala å feck höra va han sulle betala, sa han: I har gjortet bra, men i sa veta, att dä ä sundapenga i får. Den ene dagsverkarn, han sum va rappast i mun svarte: Dä vesste vi inte att du hade sôdda penga, vi har allti trott att du va en rättskaffens bonne. Men vi behöver penga, å då tror vi, att även um dä ä sundapenga hos däk, så blir di välsignata te vårat.

Håkansson

Svältornas Fornminnesförening

Föreningen är Västergötlands Hembygdsförbunds äldsta. Den bildades 1905.

Helénstugan – Kulturarv i Skövde

Petter Helénstugan invigdes 1925 av major Eric Ugglå. Damerna till höger är bl a Anna, Elsa och Brita Ljungqvist. Stugan överlämnades till hembygdsföreningen, som bildats 1924.

Den här texten är en gåva till de tjänstemän och politiker i Skövde kommun, som inte känner till att hembygdsföreningar är kulturföreningar. Om det är några föreningar som sysslar med kultur och kulturarv, så är det just hembygdsrörelsen. Glöm aldrig det, gott folk!

Under 1746 besökte Linné Västergötland. 2007 återkom han – här spelad av Alv Svensson i Skövde Hembygdsförening vid Helénstugan. Foto: © Monika Moberg Kilefors

”Helensparken och de gamla husen där är i stort sett allt som finns kvar av det gamla Skövde – det Skövde som fick sin stadsplan 1760 och under 200 år byggdes upp med fyrkantiga kvarter och gator mellan alla kvarteren. Ett av dessa var kvarteret Bryggaren. och på en av de fyra tomterna i kvarteret står en enda stuga kvar från den stad som brann ner 1759. På 1960-talet började grävskoporna en hårdhänt framfart i området och all bebyggelse försvann utom de äldsta husen i kvarteret Bryggaren.

En arbetsgrupp inom Skövde Hembygds- och fornminnesförening har försökt att dokumentera kvarteret och några av de människor och aktiviteter som har funnits där genom tiderna. Resultatet av denna forskning föreligger här”.

Så inleder Allan Bratt i Skövde i maj 1987 skriften Helénstugan och kvarteret Bryggaren i Skövde.

I skriften beskrivs staden Skövde från 1750 och fram till våra dagar.

Trots förödelsen 1759 fanns dock något mer kvar. Norra stadsporten och några hus däromkring, några hus på västra sidan bortom Lögesjön samt prästgården var oskadade.

Vid stadsporten fick bondebefolkningen betala tull för de varor som skulle säljas. och någon möjlighet att slippa undan fanns inte. Staden omgavs av ett kraftigt plank och enda möjligheten att komma in med åkedon var genom stadsportarna. Om en bonde i Havstena by ville sälja en gris så fick han åka in till Skövde med den liksom bondmorän med en korg ägg. En bonde i Kåpplunda by som ville köpa grisen fick också åka in till staden för att hämta den. Fast det hände nog ibland att grisen sprang raka vägen till Kåpplunda. Idag är Havstena och Kåpplunda stadsdelar med stor befolkning.

Änkan Anna Christina Grot-Lagergren och senare hennes efterlevande hade tomten i släktens ägo i 150 år ända tills stugan inköptes av Skövde stad och blev museum under namnet Helensgården 1925. Släkten Helén bodde här under många år.

Skövde Hembygds- och fornminnesförening bildades 1924. Numera tillhör stugan Skövde Stadsmuseum.

Monika Moberg Kilefors

Kinnas hembygd känd för sin textil och sina vävare

Från Sören Svensson i Kinna har vi fått hembygdsföreningens årsskrift 2021. Som så många andra föreningar har verksamheten 2020 och fram till nu befunnit sig på parlåga, men vandrarhemmet har hållits öppet.

Kinna befinner sig i textiltältet. Under åren 1800 till 2020 har mycket hänt inom textilbranschen. Textilmomenten är desamma nu som vid förläggarverksamheten förr. Det finns många råmaterial som ull som kommer från får, lama eller kamel. Från växtriket kommer andra fibrer som bomull, hampa och lin. Under åren efter 1940 har kommit textila material från råolja och gran.

I en artikel i hembygdsskriften, som sammanställts av Sören Svensson med hjälp av Bo Johansson, beskrivs bland annat hur tillverkningssätten och momenten inom textilbranschen har varit fram till 1940. Förr användes exempelvis spinnrock men nu görs allt maskinellt. Geografiskt har bomullsindustrin varit lokaliserad till västra Sverige och annan tillverkning till området runt Norrköping.

Äldre textilverksamhet i Mark har baserats på lin. Det fanns företag i Mark som använde både ylle och bomull som råvara. Efter tillverkning så skulle de textila varorna säljas, vilket bl a knallarna, ett känt begrepp, skötte om. Det är en omfattande artikel om textilverksamheten i Mark.

I en bok från 1935 kan läsas om företag i Mark och speciellt i Kinna – Beskrivning över Borås med omnejd, utgiven av Thule förlag i Stockholm.

Kinnaströms Väfveri AB, Rydals Manufaktur, Marks Ylleindustri, Kinna väveri och många flera.

I hembygdsskriften berättas även om Folkets Park i Kinna och minnen därifrån. Här hölls under ca 50 år en omfattande verksamhet. I början av 1960-talet stängdes parken pga ekonomiska problem.

Monika Moberg Kilefors

Kinna Hembygdsförenings hemsida

Här kan du bland annat läsa Edvin Larssons berättelser och skrönor, som ägs av Kinna PRO och förvaras i PRO:s arkiv hos Marks Föreningsarkiv.

Omslagsbild till Kinna Hembygdsförenings skrift 2021. Ett foto som är en symbol för våra pandemitider. Foto: © Sören Svensson.

Ur skriften Konst i Mark i de offentliga rummen, finns dessa rader om Väverskan: "Här står hon, i sin hagmarkslika omgivning i centrala Kinna. Hon bär sin vävlott på axeln, på väg till förläggaren för att få sin lön och för att hämta garn till nästa beting. Hon – en tidlös gestalt – symbol för tusentals vardagliga kvinnor som genom århundraden, med sitt arbete, bidragit till skäliga livsvillkor för bygdens befolkning. Ur Väverskans yrkesskicklighet, noggrannhet, idoghet och gedigna arbete har känslan för färg och form samt kvalitet för textila produkter vuxit fram och förvaltats."

Foto: © Sören Svensson.

Uppsnappat

Fram till årsskiftet ska Göteborgs Stads alla verksamheter Kranmärkas. Arbetsplatser, möten och även externa konferenser ska vara fria från buteljvatten. Skälet är att det har positiva effekter på miljön.

Kranmärkningen är en hållbarhetsmärkning som ursprungligen togs fram av Kretslopp och vatten år 2015. Branschorganisationen Svenskt Vatten gillade idén och bidrar nu till att sprida den över landet.

Det kan vi läsa i nyhetsbrevet Vårt Göteborg

Monika Moberg Kilefors

Ingvar – Speleman i över 70 år

På gränsen mellan Jällby och Hudene socknar, strax utanför Herrljunga, bor spelemannen Ingvar Helgesson. Att få sitta i hans glasveranda och lyssna på hans levnadshistoria är en upplevelse.

Ingvar är född i Sörby, strax utanför Floby. Efter några år flyttade familjen, pappa Helge och mamma Greta, en dotter och tre söner, till Skölvne, där farföräldrarna bodde. Efter några år blev stugan för trång och nästa hemort var vid Ollestad utanför Annelund.

När skolan var avklarad blev det några korta jobb bland annat på en verkstad och hos Winbos Fotolaboratorium och därefter blev det 37 år på Strängbetong.

År 1962 gifte han sig med Kerstin och de bosatte sig i Herrljunga och så småningom utökades familjen med dottern Eva och sonen Jan. I Hudene hade Kerstin sitt hem som blev familjens fritidshus, en liten stuga byggd 1873 och tillbyggd med en härlig glasveranda 1905. År 1982 blev det familjens fasta boende.

Giftasfaster hade dragspel

Ett tag före att Ingvar fyllde tio år var det slätkaläs hos farfar och farmor. Faster Sonja hade med sig sitt dragspel som hon spelade på. Det tyckte Ingvar såg spännande ut, så han kröp ner på knä framför faster och fick trycka på knapparna.

Hennes man, farbror Folke, tyckte att pappa skulle ge Ingvar ett dragspel i tioårspresent i början av december. Och så blev det, pappa köpte ett nytt dragspel för 335 kronor. Ingvar visste att det fanns en present i garderoben, så en vecka före födelsedagen letade han upp nyckeln och tog fram dragspelet. Den första låten han lärde sig var Sjömannen och stjärnan.

Efter något år köpte han ett nytt spel för egna pengar, det kostade 710 kronor. En del av pengarna hade han tjänat in genom att plocka gran- och tallkottar som han sålde till en uppköpare.

De första spelen var pianodragspel. På den tiden var det inte ovanligt att det kom ut försäljare från Borås som sålde instrument. Det första knappdragspelet fick Ingvar köpa tack vare en boråsförsäljare som övertygade pappa Helge om att Ingvar skulle ha större glädje av ett knappdragspel.

Speleman på riktigt

Ryktet om att Ingvar spelade dragspel spred sig i bygden och den 23 oktober 1953 spelade han första gången på en offentlig tillställning, det var på Tallhyddan i Skölvne, bara 13 år gammal. Och sedan har det rullat

på. Han har spelat på olika typer av kalas, logdanser, bröllop, barndop och begravningar. Innan han fick körkort kom folk och hämtade och skjutsade hem honom.

När han var 15 år fick han vara med i en spelmansgrupp. Gruppen bestod av bas, gitarr och dragspel. Med åren har det blivit många olika konstellationer. Ingvar har deltagit i många amatörtävlingar med bra resultat. En av höjdpunkterna var en spelning 1959 med Lasse Dahlqvist. Det var 700 som tävlade och Ingvar var en av de tretton som fick vara med och spela med Lasse. Så småningom kom han med i Lasse Dahlqvistsällskapet.

Profilen

En annan höjdpunkt var när han blev ombedd att åka med ett småländskt folkdanslag på en tre veckors turné till Amerika. En fantastisk upplevelse med spelningar på tio olika platser, bland annat i Minneapolis, Grand Canyon, San Francisco och Las Vegas.

I början av 60-talet hade Ingvar en egen orkester som hette Ingvar-Helges. De var fem musikanter och en vokalist, alla från bygden.

Vissa spelningar har blivit verkliga traditioner. Herrljunga Hembygdsförening kallar ofta på Ingvar när man behöver musik. Att spela till dansen runt midsommarstången på Haraberget har han gjort ett femtiotal gånger.

När han jobbade på Strängbetong var det tradition med Luciafirande på Luciamorgonen. Naturligtvis svarade Ingvar för musiken, och det har han fortsatt med även efter pensioneringen.

Gillar inte pandemin

Liksom för de flesta av oss har coronan inneburit en stor omställning för Ingvar. Det händer ju inte något roligt ute i bygderna som behöver inslag av musik, men nu hoppas vi på bättring. Dagen efter att min fru och jag hälsade på hos honom, skulle han åka till Falköping och spela med fyra glada kompisar. Det såg han fram emot.

Ingvar har passerat åttio år och på min fråga när han tänkt sluta att åka ut och spela svarade han blixtnabbt: ”Inte förrän jag ramlat ner”.

Så pratar vi om att vi saknar den sortens musik som vi har levt med. Ingvars största idol är nog Evert Taube och så drar han en låt på dragspelet och visar oss hur kroppen reagerar när man spelar de gamla fina låtarna.

Så kommer han ihåg en kompis, grannen Verna

Olausson. Han var och spelade på ett PRO-möte och då föreslog någon att Verna skulle sjunga till en låt. Vilken fantastisk röst hon hade.

Det blev lite samarbete med bland annat medverkan i Radio Sjuhärad och 2005 spelade vi in en grammofonskiva, då var hon 85 år.

Ett glatt minne från ett julbord dyker upp. En liten tös på åtta-nio år kommer fram till honom och säger: ”Så fint du spelar!

– Jag blev jätteglad över det berömmet, säger han.

Rätt som det är när vi pratar om en låt börjar han knäppa fram melodin med fingrarna. Helt fantastiskt. Han kallar det för smatterpling med nyporna. Andra har smatterpinnar han använder nyporna. Det började nog när han som sju-åring hörde en härlig melodi på radion.

I hans huvud sitter inte bara massor med låtar, det finns också historier som fyller ut programmen.

I hans kammare har han en värdefull anteckningsbok. Där har han noterat alla sina spelningar från 1953 och fram till idag. Här finns också tidningsurklipp i massor.

Avslutningsvis konstaterar vi att det var tur att Ing-

Ingvar Helgesson, en glad musikanter. Foto: © Leif Brunnegård.

var fick ett dragspel i present på tioårsdagen och då säger han:

– Jag känner än hur det luktade ny färsk bakelit. Jag är så tacksam att pappa gav mig ett dragspel, det var mycket pengar på den tiden. Pappa gillade musik och åkte med när jag deltog i musiktävlingar.

Ingvar har inte bara tävlat i musik, han har också klarat av 21 Vasalopp.

Leif Brunnegård

Förstår du Kindbodialekten?

I boken Kindbodialekten lokalt från Mårdaklev (2001), upptecknar Axel Andersson och Folke Lindqvist gamla dialektord från Mårdaklev. Hur många kan du? Lösningar finns längre ner på sidan!

1. Dol´meter 2. Gohälli 3. Hasponge 4. Hivadon
5. Kröser 6. Kå´vet 7. Möe 8. Stikkelsebär

”Hoppas dä inte blir för kåvet i sömmer. Då blir en så dolmeter, å hasponga blir så schwåra. Nä, en gohäli sömmer, så en kan plocka möe kröser stikkelsebär, dä vöre hivadon!”

Facit: 1. Trött, slö, olustig,
2. Trevlig – motsatsen är ”uhälli”
3. Geting
4. Jättebra
5. Lingon
6. Kvalmigt
7. Mycket
8. Krusbär

*Ingrid Zackrisson
Tostared*

Taubes släkt från Estland

Efter sig lämnade han en sångskatt som få andra kan matcha. Bland de mest kända visorna finns Så skimrande var aldrig havet, Fragancia, Fritiof och Carmencita, Så länge skutan kan gå och Calle Schewens vals. Han föddes 1890. Hans far var fyrmästare på Vinga. Som sin far och sina bröder gick Evert till sjöss.

Släkten Taube härstammar annars från Estland, där med namnet Tuve eller Tuwe. Under stormaktstiden, då Estland och Finland tillhörde Sverige, begav sig en Bernt Taube från Reval till Finland där han tjänstgjorde vid Viborgska kavalleriregementet. Trots att ätten adlats 1668 gick det utför med den.

Taube hade rötter inte bara i Bohuslän, Värmland och Småland – anfäderna kom såväl från Skottland, Finland, Tyskland som Estland. Evert framhöll gärna en omskriven anfader, Jacob Mesterton, född i Edinburgh 1625.

Monika Moberg Kilefors

En vilsen knekt på Billingen

– Min mamma Karin Ögrens dagböcker är mycket intressanta. Det jag nu återger är en händelse från hennes barndom, men den nedtecknades av henne 1980. Hon skulle fira sin systersons 40-årsdag och eftersom min kusin och min morfar är födda på samma datum, kom mamma att tänka på vad som hände, när hennes pappa fyllde 40 år, skriver Gunvor Hermansson, Igelstorp, som sänt in sin mammas berättelse.

”1927 fyllde min far 40 år. Det var för mig en mycket minnesrik dag. Jag var då endast elva år. Pappa blev mycket uppvaktad av både släkt och vänner. Det var en mörk och kulen novemberdag med regn och blötsnö och inte något fint födelsedagsväder.

Mitt uppe i allt födelsedagsfirande kom en man som vi barn kallade en knekt till mitt hem och bad om att få låna telefonen, ty han hade gått vilse uppe på berget Billingen, där han deltagit i militära övningar. Nu ville han låna telefonen och ringa till sitt förband i Skövde för att tala om var han befann sig och be att de skulle komma för att hämta honom. Vi barn tyckte att den här knekten var intressant, så vi stod runt omkring honom. Han berättade historier och skämtade med oss. Det stod ett läckert kaffebord dukat för födelsedagsgästerna som kommit för att gratulera pappa på hans födelsedag hemma på Stommen i Rådene, men det var ingen som tänkte på att bjuda den här vilsegångna knekten på kaffe. För honom blev detta dukade bord bara ett skådebröd.

Så kom då en mycket fin bil med höga officerare för att fråga efter prins Lennart, som de skulle hämta, ty han, prins Lennart, hade gått vilse uppe på Billingen där han deltagit i militära övningar på morgonen. Ingen visste att den här roliga och trevliga knekten var en så hög och fin person som prins Lennart.

Anna passade på

Efteråt gick historien om prinsen och hans vilsegång på berget Billingen. Hur det sen var så kanske prinsen själv dragit sig undan sitt militära förband för att få bekanta sig lite med ortens folk. Det hade prinsen säkert stort nöje av efteråt.

Först hade han kommit till en gård som heter Överbö. Där bodde ett par syskon, Johan och Anna. De var för övrigt kusiner till min far. De var förbittrade på allt vad militära övningar var, så Anna tog tillfället i akt och talade om för knekten (prins Lennart) hur det gick till och vilken oreda de ställde till med. Det var nämligen

så på den tiden att bönderna i Rådene hade sina ungdjur på bete på Billingen under sommartid. Gårdarna, som gränsade till berget, fick hålla hägnad mot skogen. Nu var tillfället kommet för henne att ge tillkänna hur illa militärerna bar sig åt och hur de klippte av taggtråd och hägnader så att djuren som betade på berget kom på ”ofre” och trampade ner sädesfälten för dem som hade sina åkermarker gränsande mot berget.

Hade Anna vetat vilken person som hon talade med hade hon kanske inte uttryckt sig riktigt så kraftigt som hon gjorde,

Välstoppade strumpor

Knekten fortsatte sin vandring till nästa gård. Det blev Hästhagen och här bodde på den tiden Celi och Erik Hedlund. Här blev han väl mottagen, men han avslöjade inte heller här sin identitet utan höll masken. Celi tyckte det var synd om denne vilsnekommne ”väre”. Hon bjöd honom på Tisdagssoppan som var kvar sedan middagen. Den värmden hon upp till honom. Vidare fick den okände gästen torra strumpor, ej några nya, men välstoppade och hela. Celi tänkte att hon kanske aldrig skulle få se dem nå mer gång, men trots det ville hon att denne frusne och genomvåte soldat skulle få hela strumpor.

När soldaten väl hade fått varma och torra strumpor och ätit varm soppa, visade Celi honom vägen till Stommen, för där fanns telefon så han kunde telefonera till sin förläggning i Skövde.

Ja, när så bilen med höga officerare kom för att hämta den vilsegångne krigaren så blev det avslöjat vem han egentligen var. Hemma i mitt hem var det bara vi barn som fann denne krigare intressant, ty han var som sagt skämtsam och berättade historier.

Hur det sedan gick med strumporna – jo, de kom tillbaka i ett paket med posten till Celi. De var både tvättade och pressade samt försedda med ett tack för vänligt bemötande.

Prins Lennart var nog rätt mycket för lite skoj och äventyr. Nämnas bör att under hans tid i Skövde blev julgranen på stora torget nedsågad en natt, vilket prins Lennart blev misstänkt att vara skyldig till,”

Karin Ögren, Dala.

Anm.: I Billingsbygden 2018 berättar Börje Bergsten om den nedsågade granen på Hertig Johans torg i Skövde.

Lydia i Karstavik

För en tid sedan fick jag för mig att städa i en garderob, då plötsligt något rasar ned från övre hyllan, ett vackert kort med pryddlig handskrivna text, många kära hälsningar från Lydia. Mors goda vän, Lydia Jacobsson i Karstavik, Lagmansered, hade skickat ett vackert kort till en av mors födelsedagar. Lydia och mor var ungdomskamrater som fortsatte vara vänner långt upp i åren.

I ungdomen var Lydias och min mors gemensamma intresse missionsmöten. Min mor tillhörde visserligen Svenska Kyrkan i hela sitt liv, men på landsbygden under 30-talet drogs många till tältmöten, vilket var en del av folkrörelsen som också nådde till Liveredsområdet, mors och Lydias hemtrakt. Lydias familj var aktiv i missionsförsamlingen, farfadern Anders liksom fadern Fritz och Lydia tillhörde missionsförsamlingen. Lydias uppgift var att spela på orgel, vilket hon skötte under många år.

Lagmansereds missionsförsamling hade sin upprinnelse i en väckelserörelse i bygden 1877. I början av 1880-talet bildades en nattvardsförening som 1924 antog namnet missionsförsamling. År 1925 fick församlingen löfte av friherre Silfverschiöld på Kobergs fideikommiss att använda den f d epidemisjukstugan som samlingslokal. Denna låg strax intill Borrydsvägen, bara några hundra meter från Lagmansereds kyrka. När missionsförsamlingens medlemsantal sjönk gick medlemmarna med i Erska, Sollebrunns missionsförsamling. Numera är det gamla missionshuset ett helt vanligt bostadshus. (Fakta från Riksantikvarieämbetets inventering 1999)

Sommartid hölls stora missionstältmöten vid Healia, en plats som låg nära Livereds herrgård. Här hölls sammankomsterna sommaren igenom hela 1930-talet. Stora skaror vandrade om söndagarna till Healia, inte bara de som var religiösa, ortens befolkning såg det som ett söndagsnöje att samlas kring detta evenemang. Här hölls tal av en pastor och sjöngs så kallade läsar-sånger. Både Lydia och min mor tyckte om läsar-sånger, de kunde dem alla utantill och mindes dem gärna på äldre dagar. Så här löd ett par strofer ur några av dem: ”Himmel och jord må brinna, höjder och berg försvinna. Men den som tror skall finna, löftena de stå kvar, väckelsepsalm skriven 1913 ... och förstås Ovan där randas morgonen, och därhemma samlas helgonen... och den mest älskade – Han har öppnat pärlporten så att jag kan komma in ... ”

Vintertid hölls möten i Lydias hem Karstavik, och i den stora salen samlades mötesdeltagarna medan Lydia spelade på en orgel som stod i rummets hörn.

Stora salen i Karstavik. Foto: © Ola Eriksson. Vänersborgs museum.

Enligt en utredning, gjord av Anna Sjölander, Regionmuseum Västra Götaland i Vänersborg, var orgeln tillverkad i Glasgow kring 1880-talet.

”I Karstaviks trädgård hölls också friluftsgudstjänster in i nutid. Många tog sig gärna till Karstaviks vackra blompark om sommaren för att njuta av trädgården och samtidigt avlyssna en sommargudstjänst i det fria.

Lydia och hennes föräldrars bostad i Karstavik är en av Koberg ägd fastighet längs vägen mot Lagmansered. Karstavik hade en lite annorlunda historia då den en gång i tiden byggts till Kobergs jägmästare. På så vis blev fastigheten ett sk ståndsmässigt boende, vilket anstod en jägmästare. Även trädgården anlades efter ståndsmässiga principer. Exotiska växter och konstfulla dammar liksom en vacker trädssamling. Inomhus har de stora rummen och dess ståtliga, tidsenliga inredning bevarats. Lydias släkt kom hit i slutet av 1800-talet och hennes far var noga med att bevara den gamla stilen, allt blev därför väl omhändertaget. I stora salen fanns takkronan, i förmaket stod den vackra röda soffan som en gång tillhört slottet på Koberg. Ett vackert hem där kulturarvet frodades, och fast Lydia levde hela sitt liv i en avskild del av världen, var hon en dam av värld.”

*Inga Emanuelsson
Nygård, Lilla Edet*

Lagmansereds socken

i Västergötland ingick i Bjärke härad men ingår sedan 1974 i Trollhättans kommun.

Ett trebent bord

Under min uppväxt i Liveredsområdet, norra Ale, hörde jag ofta talas om olika skrönor och spökhistorier. Så fungerade ju landsbygden förr, särskilt innan tv slog igenom fantiserade människor, för att få lite spänning i tillvaron.

Så berättade min morbror, som var ung på 30-40-talet, hur han och hans vänner hade upptäckt att ett trebent bord hos grannen kunde tala. Ungdomar i trakten vallfärdade dit för att se och höra det spännande bordet. Med darrande ben slank en efter en in i rummet där bordet stod i ensamt majestät mitt under takkronan, endast belyst av några stearinljus i ett hörn av rummet. Skuggorna dansade efter väggarna under mörka vinterkvällar medan ungdomarna försiktigt satte sig kring bordet och sakta lade händerna på bordsskivan. Alla höll andan i väntan på att bordet skulle vara redo.

Hur många år dröjer det innan jag blir gift var standardfrågan, och bordet svarade beredvilligt genom att hoppa upp och ned med räknebenet. Så visste man det, lång eller kort väntan på den tillkommande. Andra frågade om de alls skulle bli gifta och då svarade talbenet ja eller nej. En del trodde blint på bordets förmåga, många tvivlade och några trodde inte alls.

En ung man från grannorten var tillfälligtvis med och han skrattade åt bordets förmåga. Inte kan ett bord veta någonting, skrattade han hela kvällen. De andra ungdomarna menade då att du måste fråga så vi får se

om det blir något svar. Pojken lade händerna på bordet och frågade, hur många år till just han skulle få leva? Bordet stod helt stilla, inget rörde sig medan ungdomarna spänt väntade på svar en lång stund, men inget hände. Där ser ni, skrattade pojken och försvann hemåt. Bara några månader senare omkom han i en olyckshändelse. Nu blev det allvar, bordet gömdes undan på vinden och aldrig mer samlades de unga för att fråga bordet om ett svar ingen ville höra.

Min morbror, som tillhörde dem vilka starkt tvivlade, kunde aldrig förklara hur det kom sig att bordet förblev tyst. Kanske var det helt enkelt så att just denne pojke inte själv darrade på handen och då rörde sig inte bordet? Faktum kvarstår dock att många kände till så kallade trollbord och att de användes flitigt under just 30-40 talet, främst av ungdomar som ville förhöja tillvaron med lite spänning.

Ett trollbord skulle bestå av en hel skiva, tillverkad av al, och utan en enda spik, det var förutsättningen. Bordet skulle ha tre ben, varav ett var räknebenet ett hopp för varje siffra, det andra talbenet, ja eller nej, det tredje bokstavsbenet, där bordet bokstaverade svaren med olika hopp för varje bokstav, ett för a och två för b osv... Seden med trollbord kom från Finland redan under 1700-talet.

Även om vi idag inte tror på den sortens spänning finns det kanske en plats för dessa berättelser? Borde kanske skriva en bok om alla gamla skrönor från hembygden!

*Inga Emanuelsson
Nygård, Lilla Edet*

Dvärgiris. Foto: © Ingrid Zackrisson, Tostared.

Prenumerera på Västgötabygden!

Det kostar **160 kr** för sex nummer av tidningen under ett år. Vid samtidig beställning av 10 prenumerationer (exempelvis till hela styrelsen) är priset 140 kr per prenumeration.

Bankgiro: 378-5383. Swish: 123 214 84 19.

Glöm inte att ange namn och adress.

Kanslist: Eva Mann. Västergötlands Hembygdsförbund, Box 82, 532 21 Skara, tel 0512-105 50.

bostad 070-313 65 60.

E-postadress: kansli@vhbf.se

Kontorstid: torsdagar 9-15.

En blå skönhet i trädgården till Läckö slott.
Foto: © Monika Moberg Kilefors

Falkängarna

Kinnekulle excellerar i en skönhet utan gräns
i en Vänerbris som både hörs och känns.
Horisonten flammar brandröd i ett färgspels vackra dans
i den ljumma aftonsolens sista glans.
I den soldismätta kvällen hörs musik och skratt från byn,
ulligt vita vandrar kvällsmoln över skyn.
Över Sjøråsåns meandrar
syns hur bleka stjärnor vandrar
upp mot Berget i en gåtfull sommarsyn.

Som en paradisetts förgård, som en lustgårds vackra äng,
som en konstners och allt hantverks blomstersäng,
ligger parker och museer nära Sjøråsvikens glans
med butiker och estrad för fest och dans.
Med jungfrulighetens alster och en fågning drottninglik
ligger Falkängen så vackert vid en vik.
Låt oss gå bland örtesängar
in i sommarsköna ängar
i föundran som gör själen sann och rik.

Under sommarljusa kvällar invid Vänerhavets strand
färgas vattenspegeln röd av solens brand.
Sakta sjunker aftonskuggor över slutningen mot sjön,
dimmor rullar in bland ekar, rönn och lönn.
Dova ekon hörs från Berget när en kvällsbris sveper fram,
stolta svanar går till ro vid svartblank damm.
Över soluppvärmda hällar
i de vackraste av kvällar
stiger månen över Kinnekulles kam.

Arne Appelqvist

Tonsättning kommer på www.ivanerland.se

Vi minns Berit Hange-Persson

Berit Hange-Persson, ordförande 1978–1986 i Västergötlands Hembygdsförbund, avled den 26 april i Lundsbrunn. Hon var född den 19 maj 1926 i Björsäter.

Vid en intervju av Roland Antehag i Västgötabygdens Profilen 2007 berättar Berit Hange-Persson:

”Det började med släktforskning. Redan som sjuåring fick jag följa med min far, när han på uppdrag av en kusin gick runt på kyrkogårdar för att hitta namn och årtal på slakten. Min far var folkskollärare i Björsäter. Där hade jag min uppväxt. Fast mina rötter har jag i Hangelösa, där min farfar hade en gård. Jag tog flickskoleexamen 1943 i Skara och sökte samma år in på seminariet i staden.”

”Min far hade prenumererat på Västgötabygden från dess första nummer. Han var en sann hembygdsvän och ofta besökte vi platser som det stått om i tidningen. Jag var med om att starta Lugnås hembygdsförening 1970 och satt med i dess styrelse i 28 år” Lugnås är känt för sin teaterverksamhet sommartid. Under många år har man spelat teater vid Kopparbolet.

Berit Hange-Persson blev invald i hembygdsförbundets styrelse 1974 och hon blev kvar till 1995.

”Jag blev ordförande i en tid då hembygdsrörelsen hade vind i seglen. Intresset för hembygden var stort, dess geografi och de människor som skapat bygdernas historia. När jag började som ordförande var 33 föreningar anslutna till hembygdsförbundet, och när jag slutade hade 225 föreningar anslutit sig”, berättar hon för Roland Antehag.

1979 blev hon invald i Sveriges Hembygdsförbunds styrelse och var kvar där i 15 år. Hon var bl a med i kommittéer som hade ansvaret för Hembygdens år 1984 och 1996. Hon var hela Sveriges Selma 1996. Man följde Nils Holgersson i spåren, både geografiskt och tidsmässigt och hade minst en aktivitet inom varje hembygdsförbund. Berit som Selma följde med på resan från Skåne i mars, upp till Kebnekaises topp och åter till Skåne i november.

Hembygdens år 1984 avslutades med en fest på Skansen med 45 000 besökare. Kungaparet deltog och kungen fick ta emot budkavlar från hela landet. Berit Hange-Persson höll både välkomsttal och högtidstal. Hon lyckades även få kungaparet och kronprinsessan Victoria att delta i Skaras 1000-årsjubileum 1988.

Frid över Berit Hange-Perssons minne.

Monika Moberg Kilefors

Brandstorps hembygdsgård. Foto: © Katarina Carlsson

Brandstorp Vad hände 2020 och hur blir 2021?

Året började, som vanligt, med planering av årets aktiviteter. Trädgårdsmöblerna sågs över och målades inför sommarens servering och vi gladdes åt alla givande möten som skulle ske.

Men så började det komma illavarslande signaler om en okänd farsot som spred sig i världen och det gick upp för oss att detta år skulle bli allt annat än normalt. Allt som planerats för våren fick ställas in.

Hur tänkte vi då? Jo, vi städade ändå lite i husen, planterade blommor i lådor och urnor, ställde fram de fräscha möblerna med rejält avstånd mellan. Med affischer, inlägg på hemsida och facebook samt personligen hälsades alla välkomna att besöka hembygdsgården med egen fikakorg. Till vår stora glädje var det en jämn ström av besökare hela sommaren!

Kunde inget av det planerade genomföras då? Jo, årsmötet hölls utomhus en fin söndag i juni. God avslutning, smidiga val, eget fika och trevlig samvaro med avstånd gjorde mötet riktigt lyckat.

En av de planerade aktiviteterna för allmänheten kunde vi också ordna, årets torpvandring.

Den blev inte så som var tänkt från början, men ändå mycket bra och uppskattad. Anmälan för att hålla antalet inom gränsen och önskan om fint väder förstås! Det gick riktigt bra att dela upp deltagarna i två grupper, byta vid halvtid och sprida ut alla på en stor yta vid fiket.

Till vår stora glädje gick det även att ha den ”tackafoton” föreningen brukar ha varje år. Då bjuds alla som arbetat ideellt under året på lite gott att äta och någon underhållning.

Hur är det nu då när år 2021 har gått från vinter till vår? Ja, inte har vi planerat något storslaget program! Men planterat och hälsat välkommen till hembygdsgården har vi gjort. Serveringen kommer att vara öppen tre dagar per vecka med noggrann planering. Ett par

Anna Maria Claesson, Brandstorp, vid en av torppromenaderna, här vid Anders Nilssons, Grönestad, gravsten. Nilsson avliden 1845 tillsammans med hustru och son vid en våldsam händelse på Vättern. Foto: © Katarina Carlsson.

tipspromenader ska vi ha och två torpvandringar är planerade. Allt sker utomhus!

Vilken tur att sociala medier finns! Föreningen har fått nya medlemmar i facebookgruppen nästan varje vecka. Där är nu över 300 medlemmar!

Notiser från Brandstorp är en mycket givande grupp med nya berättelser så gott som dagligen. Här får man veta mycket om socknen förr och nu!

Det går att hålla liv i gemenskap och föreningsverksamhet fast det får ske på nya sätt!

*Katarina Carlsson, ordförande
Brandstorps Hembygdsförening*

Vikingaskepp och björkar

En vacker bild på vikingaskeppet Sigrid Storråda pryder omslaget till nummer 2 för 2021 av kulturtidningen Mimers brunn. Agneta Tjäder berättar om detta vackra skepp som byggdes i Lidköping på 1990-talet med den skicklige båtbyggaren Patrik Zimonyi som ledare för gruppen. Jag hade lyckan att få se denna kopia av Gokstadskeppet växa fram så jag läser med extra stort intresse.

Linnea Klingström skriver om alla nyttigheter man kan få ut av björken, från den användbara nävern till medicin och annat värdefullt i folktron. Peter Hallbäck presenterar begravningsmuseet i Falköping, Per Forsberg visar upp en skilsmässa på 1800-talet, Tore Hartung påminner om islossningarna i Lidköping 1943 och 1950 medan redaktören för tidningen, som utkommer i Vara, Christina Ström, berättar om vrak vid Västkusten.

För att nämna lite av innehållet i denna tidning på 52 sidor.

Hans Menzing

Hembygdsförbundets årsstämma lördagen den 25 september

Enligt ett styrelsebeslut den 18 maj genomförs stämman även i år digitalt pga rådande läge.
Läs ordförandens artikel på sidan 3.

Grann blomsterprakt i Tostared. Den gamla sortens pingstliljor. Foto: © Ingrid Zackrisson.

Difterivaccination

1945 skulle alla skolbarn i Varnhem vaccineras mot difteri. Dagen efter skulle de barn som ej börjat skolan vaccineras. Mina två äldre syskon gick redan i skolan så de skulle vaccineras dag ett. På kvällen efter första dagens vaccination berättade mina syskon hur det hela gått till. De utlämnade inga detaljer.

”Själva sprutspetsen var mycket grov och stacks rätt in i ryggraden. En elev rymde ut men jagades ikapp uppe i kyrkparken och bars tillbaka för att få sin spruta”.

Det var ingen modig gosse som åtföljd av sin mamma vandrade iväg till skolan dagen efter för vaccination. Mamma var en väldigt lugn och trygg person så det gick bra och jag har inget minne av någon svår smärta.

*Carl-Arvid Tell
i Varnhemsbygden 2021*

*Vi återkommer med mer referat
från Varnhemsbygden 2021 i VB nr 4*

Fotokväll med Bengt i Brevik Mångårig succé

Bengt Nilsson, fotoentusiast och ordförande i Breviks Hembygdsförening.
Foto: Privat.

Det lyser i fönstren i den före detta skolsalen intill kyrkan i Brevik där hembygdsföreningen har sina fotokvällar. Parkeringen är välfylld fast det återstår nära en timma före utsatt tid. Det är en av många fotokvällar, som blivit en uppskattad tradition av föreningens medlemmar. I dörren står Bengt Nilsson, som är mannen bakom fotokvällarna, och hälsar välkommen. Han har under många år tagit emot foton av såväl gamla som unga breviksbor. I samlingen finns foton inte bara på personer utan även på miljöer, bostäder, hus och gårdar, som visar vanor och levnadsförhållanden i en svunnen tid. En storartad insats för hembygdsforskningen.

I lokalen, som är fullsatt, råder stor gemenskap och samtalen är intensiva inte minst mellan utflyttade bre-

Fullsatt vid fotokvällarna i Brevik, då Bengt Nilsson visar bilder. Foto: © Bengt Nilsson.

viksbor, som är trogna gäster på fotovisningarna. Efter en stunds gemenskap börjar visningen och i en paus serveras kaffe med hembakat bröd av en trogen kaffekommitté.

Jag träffar Bengt Nilsson i den förra skolan, som numera är församlingshem, för att fråga hur det hela började och vad som drivit honom att fortsätta år efter år.

Röå gårdshistoria

Bengt berättar att han flyttade till Brevik och Röå gård när han var fem år, och som vuxen började han intressera sig för gårdens historia. Röå är en av de större gårdarna utmed västra Vätterstranden, gränsande till Ulvhult i söder, och har en mycket intressant bakgrund.

Efter högskolestudier i Skövde arbetade han på Volvo där hans datakunskaper togs tillvara på IT-sidan. Dessa kunskaper har varit till stor nytta även i hans hembygdsforskning som kom att omfatta hela Breviks socken. Han har läst husförhörslängder långt tillbaka i tiden, besökt Riks- och landsarkiv i sitt arbete och även givit ut en bok om Breviks historia. Han tog bl a del av den sockenkartläggning som 1857 gjorts av Breviks socken. I denna framkom många upplysningar om dåvarande Brevik.

Bengt var tidigt medlem i Breviks Hembygdsförening och dess styrelse och är nu föreningens ordförande. Efter en av de första fotokvällarna 2003 kunde man läsa i tidningen om en överfull lokal, där man visat gamla konfirmationskort. Denna tradition har sedan pågått i nära 20 år med olika teman och alltid välbesökt. Bengt har nu över 2000 kort lagrade i sin dator. Kort som han på olika sätt fått ta del av, onekligen en unik samling för framtiden. På grund av pandemin har fotokvällarna nu fått ta en paus, men så fort det tillåtes kommer de populära kvällarna åter. Kanske slås då föreningens publikrekord, omkring 100 personer, vid denna nypremiär.

*Vid pennen
Erland Johnsson
Mölltorp*

Ny, halvny eller gammal i gemet?

Lär dig det du bör veta som styrelsemedlem i en hembygdsförening. Bli insatt i föreningsjuridik, fastighetsdrift, skadeförebyggande arbete och hur er försäkring egentligen gäller
>> sakerforeningsgard.se

Gustaf Ewalds foton

Västgötabygden 75 år
1946 – 2021
Tillbakablickar under hela året

Mellomgården i Hudene

Den här återgivna bilden med rumsinteriören är från en gammal stuga på Mellomgården i Hudene. Stugan, som 1924 såldes för 210 kronor, blev flyttad till Bitterna för att bli hembygdsmuseum. Gården var känd vida omkring, då den ägts av en gammal spelmanssläkt. Spelmannen, Karl Fredriksson, höll ända in på 1900-talets början på den gamla seden att breda julhalm på golvet.

Spisen i den gamla stugan upptog en fjärdedel av hela rummet. Foto från 1903.

Om "Fredrik i Gurmegårln" har Linnar Linnarsson gjort följande uppteckning: "Han hölls för att vara den skickligaste spelmannen på bygden näst Orrarna. Fredrik kunde ett stort antal polskor och låtar, som gått i arv i släkten. En låt kallade han Stenbocken. När han spelade den gick fingrarna så man kunde inte ögna dem. Rätt som han arbetade med stråken, låg han nere på stallet och tappla. Det skulle föreställa skotten, kanveta, när Stenbocken slog de danske. Stenbocken var en av de svåraste låtarna som fanns. Kunde de spela den så var de inte dåliga." (Ur artikel i Västgötabygden nr 4 1947)

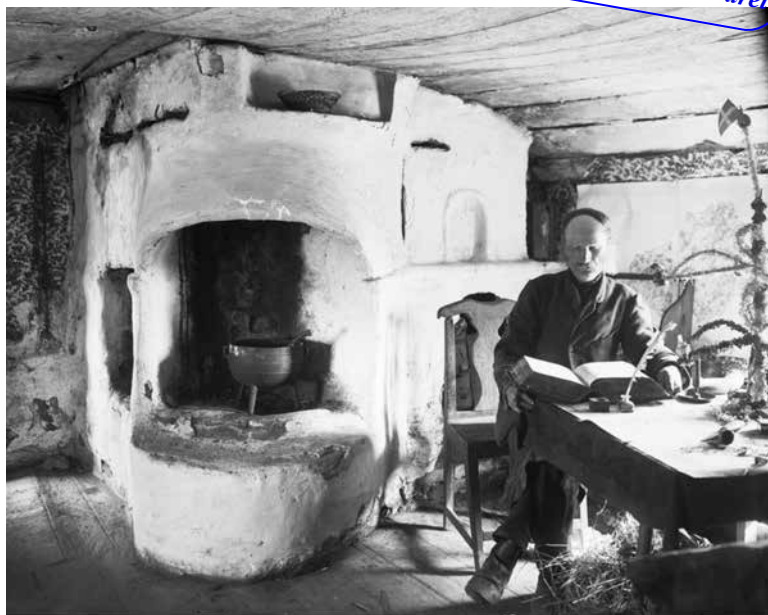
Gustaf Ewalds foton finns i digitalarkiv hos bland annat Vänersborgs museum, Förvaltningen för Kulturutveckling, Tekniska museet och Västergötlands museum. Ewald var Västgötabygdens förste redaktör.

Monument över svensk fattigdom

I häftet Gamla seder och bruk – Text och bilder av Gustaf Ewald, tryckt i Alingsås 1957 av AB William Michelsens Boktryckeri, skriver författaren om folket på landsbygden och deras värv.

"Fattigdom och förnöjsamhet ha svårt att följas åt, åtminstone nu för tiden. 'Den gamla goda tiden' talar man ju så ofta om, men att den i många fall var bedrövlig, det är då sant och visst. Nutidens människor känner inte till vad fattigdom ville säga så där för en hundra år tillbaka, liksom många heller inte värdesätter nutidens alla sociala förmåner. Oförnöjsamheten är snarare större nu än i gamla tider – det är det stora felet i all den sociala välfärden.

Man kan verkligen många gånger undra över hur det var möjligt för de gamla backstugusittarna att draga sig fram. Det såg emellertid ut som om de voro nöjda med sin lott, oaktat all nöd och alla försakelser. Då den nya tiden kom och man ville ha de gamla grå stugornas

Karl Fredriksson i sitt hem på Mellomgården, Hudene. Spisen, som upptog en fjärdedel av rummet, var en så kallad valvspis som var mycket vanlig i västgötska gårdar under 1800-talet. På väggen hänger en karta från 1899 över Gäsene härad. Foto 1903: Gustaf Ewald. Vänersborgs museum.

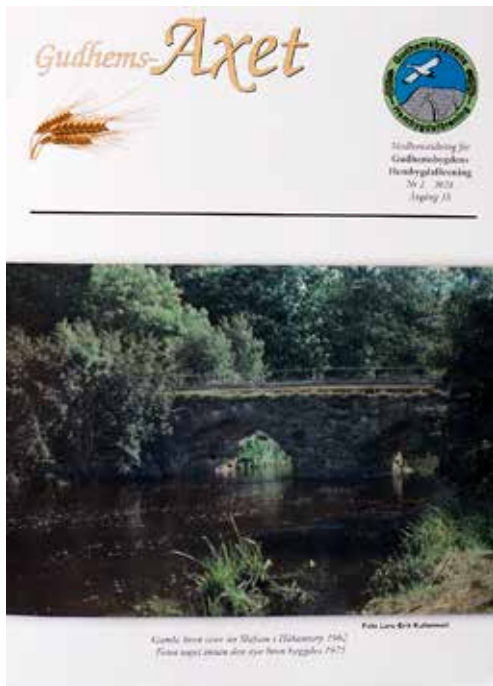
Nymans ryggåsstuga, Hällestad. Det var inte lätt för backstugusittarna att dra sig fram förr i tiden. Foto: Gustaf Ewald. Foto hos Vänersborgs museum.

folk över till de nya, fina ålderdomshemmen, då nekade många att lämna sina fallfärdiga stugor. Vad gamlingarna levde av är svårt att förstå, även om de då och då fingo någon kaka bröd av välsinnade grannar. 'Har en bara lite vassle, ena gruta å så kan kånsta, så kan en få mö gor mat", sa Långehansa Tilda.

Det uttrycket ger belägg för att det åtminstone inte saknades humor.

Monika Moberg Kilefors

Gudhemsglass och orkidéer

En bild på gamla bron över Slafsan i Håkanstorp pryder omslaget till tidskriften.

Dagens skolelever kommer ju att forma morgondagens hembygd, så elevernas funderingar är viktiga. Det har man insett i Gudhem där man åter serverar en lång rad vårdikter skrivna av unga elever.

Inte oväntat är det många som verkar tycka att glasen är lika viktig som blåsipporna. Tranor och andra aktuella fåglar lyfts också fram liksom fotboll och bad. Det handlar om korta dikter av elever i årskurs 2 på Gudhemsskolan och de illustreras med många bilder.

Barnens vårblommor kompletteras i en artikel av Karl-Erik Tysk som skriver om sin kärlek till floran i Torbjörntorp, och där är det främst bygdens orkidéer som lyfts fram i text och bild. Intressant och lärorikt för oss som har svårt att hitta de ofta sällsynta orkidéerna.

Östra Tunhems gamla och nya kyrka presenteras och där får man bland annat veta att den gamla kyrkan efter att ha dömts ut tjänstgjorde under tre decennier som gemensam skollokal för hela Gudhems pastorat.

Lars-Erik Kullenwall och FT i februari 1959 presenterar också bondehövdingen Johan Friggeråker i ord och bild, lantbrukaren och politikern som satt i riksdagens första kammare i många år.

Redaktionskommittén för Gudhems-Axet nummer 2 2021, medlemstidning för Gudhemsbygdens Hembygdsförening, består av Lars-Erik Kullenwall, sammanställande, Margaretha Fridh, Gun-Britt Salomonsson och Lennart Swahn. Tidningen är på 52 sidor.

Hans Menzing

Matglad kung på besök i Fristad

1618 kom kung Gustav II Adolf till Längnum i Fristad för att se till att en fogde som förtryckte bönderna rannsakades. Det ordnade han, och fogden dömdes så småningom till döden. Men kungen och hans följe var dessutom mycket matfriska när de tog in på Fristads prästgård så efteråt stämde prästen Sveno Olavi kronan för att få gottgörelse.

Olavi dog snart, men hans efterträdare kunde 1621 glädja sig åt Mölarps gård och kvarn som tilläggsstom till kyrkan. Kvarnen blev kvar i kyrkans ägo till Fristads Hembygdsförening köpte den av Skara stift 2000. Det berättar Ann-Britt Boman i en artikel i Fristadsbygden 2021, gammalt och nytt från Fristads Hembygdsförening. Tidskriften är på 60 sidor och redaktionskommittén består av Ann-Britt Boman, Anna Stensson,

Wiviann Bergsten, Birgit Gustafsson, Olof Stensson och Inger Awenlöf.

Kungen är förstås högst inblandad när Borås blir stad 1621, så detta är en kung väl värd att minnas av folket i Fristadsbygden.

Tidskriften innehåller massor av minnen från bygden, ofta mycket personliga. Mölarps kvarn förekommer förstås ett antal gånger, men också ortsbor som rest över Atlanten och på olika sätt gjort sig bemärkta.

Men även Bertils Rambler har efterlämnat minnen, bilar var inte så vanliga förr. Dagens smitta ställs mot spanska sjukan. Här påminns också om Svenska Skolmateriefabriken i Fristad, som kan ha startat redan 1918 och verkar ha varit verksam fram till 1960-talet då det fanns ett Småbrödsbageri i fastigheten.

Tidskriften innehåller alltså massor av intressant läsning om bygden och texterna kompletteras med ett stort antal förbluffande bra bilder.

Hans Menzing

Trilogin om Anna-Karin och Zibuse

Anna-Karin Nyberg Mazeka hade två hembygder. Skultorp och Västgötsläppen, där hon var född och uppvuxen, och det sydafrikanska townshipet, där hon bodde och arbetade i cirka tio år till sin död 2006. Hon älskade båda lika mycket.

Townships är kvarlevor från apartheid, områden i stadernas utkant dit de svarta förvisades. De befolkas fortfarande till största delen av svarta och präglas alltjämt av fattigdom.

Anna-Karin var den enda vita invånaren i townshipet Ncotshane utanför den lilla staden Pongola i nordöstra Kwa-Zulu Natal, där hon och hennes man Zibuse Mazeka startade många hjälpprojekt. Svårigheterna var många och de visste att deras tid tillsammans var utmätt, men de vägrade ge upp.

När Margot och Gunnar Nyberg besökt sin dotter ordnade de en mängd insamlingar, föredrag och informationsträffar till stöd för hjälparbetet, som alltjämt pågår under Zibuses ledning, och med fortsatt stöd av många supportrar på den här sidan haven.

Nu har hela den dokumentära trilogin om Anna-Karin och Zibuse – Alla andra dagar ska vi leva, Det största steget och Under marulaträdet – kommit ut på Förlaget Selstam.se.

Margareta Bremertz

Fornbyn i Skultorp

En historisk miljö strax söder om Skövde. Sahlbergsstugan från 1700-talet står på sin ursprungliga plats, medan andra byggnader är hitflyttade.

Den gamla smedjan som tillhör Askims Hembygdsförening.

Stickerskan Elsa i Uggledal, Askim

”Är 2020 ett förlorat år pga coronaviruset?” frågar sig ordföranden Bengt Lindahl i Askims Hembygdsförenings årskrift 2020. Som så många andra har hembygdsföreningen fått dämpa ner sig under förra året. Trots det så har man gett ut en fullmatad hembygdskrift med allt från En femtiotalist (Lars O Carlsson) ser tillbaka på 1940-talet till Naturfenomen från i höstas. Däremellan innehåller skriften en rad berättelser från förr, varav Hon hette Elsa är en.

Triåstickerskan Elsa Paulina Olsson, född 1905, bodde i en stuga i Uggledal. Dit kom hon 1920 tillsammans med sin ensamstående mor Alida Olsson, som blev hushållerska hos änkemannen August Jonasson,

Elsa försörjde sig bl a genom att på en stickmaskin ta fram sockor till militären och hon hjälpte till med städning och klädvård hos familjer i Hovås och Askim. Birgith Olsson har skrivit om Elsa.

Inga Axman berättar i en lång artikel om Lidens gård i Hovås, som låg utmed Särövägen, där Hovås Pizzeria finns idag. Huvudperson är hemmansägaren Bror Gunnar Hansson, född 1899, och ogift. Han drev ensam jordbruket. Många fina bilder från bl a Sandås skola 1910–1912, boningshus, naturbilder, släktfoton och en gammal radio, där Gunnar kunde höra grannars telefonsamtal. Såväl telefon som TV saknades.

Sven Sandberg skriver om Stridsvagnshinder i Askim, och Jan Hallén beskriver en promenad i Billdal en förmiddag, där han först passerar Nygårdsskolan och han kommer så småningom fram till den gamla smedjan, som tillhör hembygdsföreningen.

Monika Moberg Kilefors

Exotiska besökare i Tråvad

Kålles Rekord-Magasin är ett såväl lokalt, nationellt som internationellt ”kråkslottsmuseum” (26 rum, kök och utedass) inom olika kategorier, med idrottsliga avdelningar för VM och OS, Rockey (kombination av rock'n roll och ishockey), Kållewood (träfigurer med filmstjärnor), Kålleseum – bl a ca 250 träfigurer med nobelpristagare och statsmän från hela världen, samt ca 800 tecknade historiska personer under 3 000 år.

Är det därför så konstigt att det kommer besökare till museet från ”hela världen”? Tja, det var kanske att ta till – i varje fall från minst ett tiotal länder.

Vilka besökare kan då betraktas som mest exotiska? Ofrånkomligt kommer undertecknad att tänka på ett omaka par från Ungern och Portugal, som vanligtvis jobbade ihop som hjälparbetare i Mocambique på den afrikanska sydostkusten, men som av någon anledning förrirat sig till Tråvad på Skaraborgsslätten och gjorde ett besök i Kålles Rekord-Magasin. Valet på en exotisk besökare faller ändå på en dam från Indien.

Shirley Locke från Calcutta, senare med efternamnen Fröberg och Eckstrand i Sverige.

2003 fick museet en bokning från Lekåsa Hembygdsförening. Av en tillfällighet råkade artiklar om såväl Kålles Rekord-Magasins utställning om Vara Barnens dag som Lekåsa Hembygdsförenings aktiviteter hamna på samma sida i en lokaltidning. Men det var inte den enda tillfälligheten. Vid besöket studerade en av damerna en stor proffsboxningsaffisch från 1949, där Olle Tandbergs möte i tungviktsmatchen i tio ronder med Piet Wilde var huvudattraktionen (matchen och galan blev sedermera inställd på grund av sjukdom). Lite längre ner på programmet står matchen i lätt tungvikt mellan Sture Fröberg och Joe Hyman från brittiska Guiana i sex ronder.

Att en dam studerar en boxningsaffisch brukar inte höra till vanligheterna, i varje fall inte i Kålles Rekord-Magasin. Denna dam utgjorde därvidlag ett undantag.

”Sture Fröberg”, sa hon eftertänksamt, ”honom har jag varit gift med”.

Då gick mannen som hon senare var omgift med! Han bara försvann utan att säga ett ord men återvände några minuter senare – inte ensam utan med en gammal Se-tidning från 1956 i handen (han hade tidigare observerat Se-avdelningen i museets bibliotek). Omslagets framsida visar en snygg tjej i profil, iklädd något exotiskt klädesplagg.

Texten undertill lyder: ”Indisk skönhet blir svensk boxarfru”. Det var således samma dam på tidningens omslag som damen i museet som studerade boxningsaffischen!

Inne i tidningen kunde man bl a läsa följande i en artikel: ”Den svenske proffsboxaren Sture Fröberg har det senaste halvåret varit fast förankrad i Calcutta, den indiska huvudstaden vid Ganges. Där borta mötte han den unga skönheten och vocalisten Shirley Locke. Han gick direkt i clinch och förvandlade henne raskt till fru Fröberg med adress Hälsingegatan i Stockholm, på vars strög hon gjort sensation både med sina vackra ögon och sin svajiga sari. Torsten Adenby lär ligga i startgroparna ...”

Givetvis fick museiinnnehavaren sin Se-tidning signerad av damen ifråga!

Föddes i Calcutta

Vi går fram tre år i tiden till 2006. På Skaraborgs läns tidnings familjesida över födelsedagsbarn återfinns ett numera bekant, trevligt ansikte: Shirley Eckstrand 70 år. Under bilden kan man läsa om hennes livs historia. Hon föddes i Calcutta av indisk mor och engelsk far. I och med giftermålet med Sture Fröberg hamnade hon alltså i Stockholm 1956. Där uppträdde hon en tid på legendariska Cabaret Nalen. I sammanhanget kan nämnas att Nalenföreståndaren Gustaf Topsy Lindblom även var boxningsmanager åt Olle Tandberg och Sture Fröberg. Som ”den indiska sångfågeln Shirley Locke”

gjorde hon en sommarturné med Charlie Norman Show, där bl a Owe Thörnqvist ingick. Artistlivet blev dock kortvarigt, eftersom hon prioriterade familjelivet framför sången.

I ungdomsåren i Indien idrottade hon aktivt med landhockey, volleyboll och basket. Idrotten lockade fortfarande f d Locke. Efter åtskilliga år med Fröberg som efternamn såddes ett frö av intresse, som växte till ett berg – nåja, åtminstone till ett stort klot. Shirley började spela bowling. Redan första året – som 34-åring – blev hon Stockholmsmästarinna i singel. Shirley spelade sedan i flera år med AIK i allsvenskan och blev 1979 SM-vinnare med klubben.

Så småningom hamnade Shirley i Alingsås. Där engagerade hon sig i Bowlingklubben Jäntan, som hon var med och tog upp till högsta serien.

1983 flyttade Shirley till Lekåsa i Essunga kommun tillsammans med nye maken Bengt-Erik Eckstrand, som tillika var ordförande i Lekåsa Hembygdsförening. 20 år senare kom de således på besök till Kålles Rekord-Magasin, vilket är anledningen till denna artikel. Tillfälligheter förgyller emellanåt tillvaron!

I början av februari 2019 såg undertecknad till sin förfäran en dödsannons på Shirley Eckstrand. Därmed syntes cirkeln sluten.

Än var dock inte tillfälligheterna och samhörigheterna med ”den sportiga indiska sångfågeln” slut. Efter någon månad ringde en svåger till henne och berättade att hon efterlämnat en liten prissamling, som inte barnen var intresserade av. Svågern undrade om undertecknad var det.

Självklart! Nu pryds Shirley Eckstrands lilla avdelning i Kålles Rekord-Magasin även med en prissamling – allt tack vare en boxningsaffisch från 1949!

*Carl-Owe Johansson
Kålles Rekord-Magasin, Tråvad*

NAV – industrihistoria och arbetslivsmuseer i Väst

NAV-kartan – navivast.se

Den tryckta, senast utgivna, NAV-kartan har NAV:s funktionärer lagt ut på sina arbetslivsmuseer men även på regionens alla turistbyråer samt på en del andra besöksmål. Kartan delas ut gratis till dem som vill ha. Passa på att hämta kartan. Där finns mängder av trevliga utflyktstips för hemestrare.

Kartan finns även digitalt på NAV:s hemsida.

Trevlig sommar och välkomna till NAV:s arbetslivsmuseer!

Vårstädning i Ljungsarp

Ett gäng på närmare 30 personer från Ljungsarps Hembygdsförening har städlat utmed vägarna inom Ljungsarps socken, mot Norra Unnaryd, Grimsås, Nittorp, Dalstorp och Ölsremma. Det blir sammanlagt ca 3 mil. Initiativet togs av Bosse Hollander och Jan Johansson. Nu är det tradition. Det var tredje året som städningen genomfördes. Vid avslutningen på dagen bjöd hembygdsföreningen på varmkorv med bröd vid grillstugan, där vi satt och njöt i solen efter utfört arbete.

Tack alla som var med.

Nu är det snyggt utmed vägarna.

*Laila Andersson
Ljungsarps Hembygdsförening*

Nästa nummer av Västgötabygden

Nummer 4, utkommer i slutet av augusti. Författarna i denna skrift är själva ansvariga för innehållet i sina artiklar. Redaktionen förbehåller sig rätten att korta och redigera insänt material. Ange om möjligt bildfotograf. Bidrag och tips till tidningen mottas tacksamt av redaktionen, liksom tidskrifter och böcker som önskas anmälda. Insända texter och bilder anses som godkända för publicering på vår hemsida.

Eftertryck och kopiering förbjudet utan medgivande av artikelförfattare.

Sensationellt bronsåldersfynd utanför Alingsås

Orienteraren och kartritaren Tomas Karlsson från Alingsås höll en aprildag på att mäta in höjdkurvor för en blivande orienteringskarta, när han bokstavligen snubblade över ett av de största bronsåldersfynd som gjorts i Sverige. Någon vecka efter fynden gjorts, får vi, ett par medlemmar av Historiska Sällskapet i Alingsås, följa med Tomas till fyndplatsen, som ligger i en oländig och sällan besökt terräng i närheten av Hjälmared, några kilometer söder om Alingsås.

Väl på plats berättar Tomas om att det var ett speciellt krävande område att mäta in, och när det äntligen var dags för lite vila och fika, får han syn på några saker som blänkte så smått vid några större stenblock. Sakerna låg mitt i en sliten utgång för ett räv- eller grävlinggryt. När han hade sansat sig och förstått att det verkligen var ett tiotal fina fynd, ringer han till olika museer och arkeologer.

Det tog ett bra tag innan han fick någon av dem att reagera, men när de väl gjorde det, blev det en väldig fart på dem. Någon dag senare fick han visa platsen för dem och under några dagar grävde de sig in i grytet under stenblocken. De fann då ytterligare ett fyrtiotal praktföremål, bland annat ännu mer halsringar och fotringar. Alla fynd är minst 2 500 år gamla, de är i ett fantastiskt skick och måste ha tillhört en högstatuskvinnor. Det är extremt exklusiva föremål, säger professorn i arkeologi, Johan Ling. Han rankar fyndet bland de tre främsta som någonsin gjorts i Sverige. Fynden är av mycket hög kvalitet. Det har varit extremt bra bevarandeförhållanden. Nu ska fynden konserveras och så småningom hamna på något museum. Alingsåsarna hoppas naturligtvis på att fynden ska få stanna i stadens eget museum.

När Tomas visar oss runt, tänker vi att även om arkeologerna letat färdigt, kan vi inte låta bli att fundera på om det ändå finns fler stenar kvar att välta och leta under. Det är oerhört fascinerande att tänka på att otroligt många djur har bott under dessa stenblock tillsammans med fynden i 2 500 år, och inte förrän nu, dragit fram dem i ljuset. Man kan verkligen fundera på varför det inte har skett förut, och dessutom att de drog fram så många saker på en gång.

Området, där fyndet gjordes, ligger inte vid några tidigare kända boplatser, så det är ett stort mysterium

Sensationellt bronsåldersfynd. Foto: @ Tomas Karlsson.

varför praktföremålen låg just här. Ja, det är verkligen något vi funderar på, när vi med Tomas i täten tar oss nedför den oländiga terrängen till våra bilar. Vi tänker också på vilken slump och lycka att Tomas ville göra en så noggrann mätning i området. Tänk om det finns ännu fler oupptäckta fynd?

*Erik Fristedt
medlem av
Historiska Sällskapet
i Alingsås*

Med stöd från

HembygdVäst stöds ekonomiskt av Västra Götalandsregionens kulturnämnd. Ett stöd som vi är mycket tacksamma för. Tack vare det stödet kan vi erbjuda våra föreningar en omfattande och kvalitetsmässigt bra verksamhet.

Vad är detta för en apparat?

Förmodligen är vi inte den enda hembygdsförening som i sina samlingar har föremål, vars användning är oklar.

I Amnehärads hembygdsgård har vi denna apparat, med en tandad vals som förflyttas fram och tillbaka med en vev. Apparaten, som är tillverkad i Karlskoga, är i gott skick och verkar knappast brukad. Vi har fått flera förslag på dess användning, men vi hoppas nu på att någon i Västgotabygdens kunniga läsekrets kan ge en mera exakt förklaring.

*Jan-Erick Erickson
Amnehärads Hembygdsförening*

janerickerickson@gmail.com

Torkans år 1868 en tidningsstudie över nödåret

Hjalmar Gren, B-uppsats i historia
Göteborgs Universitet

En sammanfattning publiceras i Västgotabygden nr 4.

Västergötlands Hembygdsförbund och Sveriges Hembygdsförbund samarbetar med Studieförbundet Vuxenskolan vid kurser och konferenser.

Varje enskild hembygdsförening avgör själv vilket studieförbund man vill samarbeta med.

VÄSTGÖTA BYGDEN

Redaktionskommitté

Ann-Britt Boman

Spireavägen 5, 513 35 Fristad, tel 033-26 19 21.
073-943 61 75. E-post: birgitta.fristad@telia.com

Jan-Olof Berglund, Stora Rör, Nolgården 3,
541 96 Väring, tel 070-842 04 53.

E-post: j-o.berglund@telia.com

Bo Björklund, Hövägen 9 C, 446 32 Älvängen,
tel 0730-23 11 50. E-post bo.bjorklund@risveden.com

Tage Brolin, Bäckaskog, Främmestad,
465 97 Nossebro, tel 0512-531 50, 070-32 81 333.

E-post: frammestad@tagebrolin.se

Sven-Åke Mökander, Markgatan 39, 441 51 Alingsås,
tel 070-672 31 56

E-post: svenake.mokander@gmail.com

Ingrid Zackrisson, Kullavägen 59, 519 95 Tostared.
070-496 05 59. E-post: ingridzackrisson59@gmail.com

Monika Moberg Kilefors, ansvarig utgivare, redaktör
tel 070-642 56 70, Norra Bergvägen 16B, 541 32 Skövde.

E-post: redvastgotab@gmail.com

eller monika.moberg@blackhornet.me

Skribenter, knutna till redaktionen

Hans Menzing, Skara, tel 0511-126 43.

E-post: hans.menzing@telia.com

Leif Brunnegård, Asklanda, tel 0322-66 11 43.

E-post: leif.brunnegard@gmail.com

Förbundsordförande: Lena Gustafsson,

Fötene Östergården 1, 447 91 Vårgårda,
tel 0705-32 64 24.

E-post: lena.g@vhbf.se

Vice förbundsordförande: Jan-Olof Berglund

Förbundssekreterare: Bengt-Göran Ferm

Sälggatan 19, 565 33 Mullsjö, 0392-133 15,
0702-67 59 75, benke.ferm@gmail.com.

Förbundskassör: Tommy Kroon.

Timmermansgatan 19, 532 33 Skara, tel 070-591 24 55.
E-post: tommy.kroon@kunskapstradet.se

Kanslist: Eva Mann. Västergötlands Hembygds-

förbund, Box 82, 532 21 Skara, tel 0512-105 50

Besöksadress: Stadsträdgården, 532 31 Skara

bostad 070-313 65 60. E-postadress: kansli@vhbf.se

Bankgiro: 378-5383. Swish: 123 214 84 19.

**Har Du en adressförändring, ring till Eva Mann,
tel 0512-105 50. Arbetstid: torsdagar 9-15.**

Lite av det som finns på insidorna ...

Tomas Karlsson fann ett sensationellt bronsfynd utanför Alingsås. Läs mer om fyndet på sidan 30. Foto: Privat.

Brandstorp. Nu blir möblerna som nya. Läs om hembygdsföreningen på sidan 22. Foto: © Katarina Carlsson.

Förmaket på Karstavik i Lagmansered. Läs Inga Emanuelssons artikel om Lydia på Karstavik på sidan 19. Foto: © Ola Eriksson, Vänersborgs museum.

Besök våra hembygds-
gårdar i sommar.

Shirley Locke från Calcutta. Läs om Kålles
Rekord-magasin på sidan 28.